

Stavovi studenata o statusu odgajateljske profesije u hrvatskom društvu

Ljubičić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:291079>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Petra Ljubičić

Stavovi studenata o statusu odgajateljske profesije u hrvatskom društvu

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Stavovi studenata o statusu odgajateljske profesije u hrvatskom društvu

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Sociologija obitelji

Mentor: izv. prof. dr. sc. Željko Boneta

Student: Petra Ljubičić

Matični broj: 0066272961

U Rijeci,

Srpanj, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Potpis

Za početak, htjela bih se zahvaliti svojem mentoru izv. prof. dr. sc. Željku Boneti. Hvala Vam za svaki ispravak i sugestiju, a najviše na ogromnoj motivaciji i podršci koju ste mi pružili tijekom pisanja ovoga rada.

Također, veliko hvala svim studenticama i studentima koji su sudjelovali u istraživanju. Nadam se kako će neki i pročitati ovaj rad.

Najveće hvala tajotu-zmajotu! Hvala ti što si uvijek, oduvijek i zauvijek vjerovao u mene. Znaš sve.

Zahvalu zaslužuje i Tijan koji je slušao i gledao sve moje "tantrume" kada mi je bilo previše svega, koji je sudjelovao u svim "happy danceovima" za dobre ocjene/bodove i koji me na svaki ispit ispratio s: "Rasturit ćeš!"

Za kraj, hvala i svim profesorima koje sam susrela na ovome fakultetu. Iako se ponekad činilo teško, itekako je vrijedilo! Tjerajte studente da čitaju!

Sažetak

U ovome radu prikazan je sociološki pristup pojmu "profesija", te proces kojim zanimanje postaje profesija. Prikazan je povijesni položaj žena u društvu te utjecaj feminizacije na profesije pošto je odgajateljska profesija iznimno feminizirana. Odgajateljsku profesiju prikazali smo kroz poglede na dijete i djetinjstvo, njenu povijest te elemente profesije. Cilj empirijskog dijela rada bio je ispitati stavove studenata o statusu njihovog budućeg zanimanje u hrvatskome društvu. Empirijsko istraživanje bilo je provedeno metodom ankete na prigodnom uzorku od 152 studenta preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje Učiteljskog fakulteta u Rijeci. U radu je postavljeno sljedećih pet hipoteza: *"motivi studenata pri upisu studija RPOO više su povezani uz idealiziranu sliku sadržaja odgajateljskog posla, a manje uz njene radne i tržišne uvjete"*, *"studenti RPOO-a smatraju da njihovo buduće zanimanje ima niti visok niti nizak društveni status u hrvatskom društvu"*, *"studenti RPOO-a smatraju da bi njihovo buduće zanimanje trebalo imati viši status u hrvatskom društvu"*, *"studenti RPOO-a viših godina studija niže rangiraju status odgajateljske profesije od studenata nižih godina studija"* i *"ispitanicima kojima je ovaj fakultet bio prvi izbor, značajniji motiv upisa bio je idealizirana slika profesije, dok su ispitanici kojima je bio "rezervna opcija" češće upisivali fakultet zbog toga što odgajateljsku profesiju smatraju lagodnom"*. Sve su hipoteze potvrđene osim pete koja je djelomično potvrđena.

Ključne riječi: profesija, poluprofesija, zanimanje, elementi profesije, feminizacija, odgajateljska profesija

Abstract

This paper presents the sociological approach to the term "profession" and the process by which the occupation becomes a profession. The historical position of woman in society and the impact of feminization on professions are presented because the profession of early childhood and preschool education is extremely feminized. We presented the early childhood and preschool education profession through views on the child and childhood, its history and elements of the profession. The aim of the empirical part of the paper was to examine the attitudes of students about the status of their future occupation in Croatian society. The empirical research was conducted using a survey method on a sample of 152 undergraduate students of Early Childhood and Preschool Education at the Faculty of Teacher Education in Rijeka. The paper presents the following five hypotheses: *"students' motives for enrolling in ECPE studies are more related to the idealized picture of the content of educational work, and less to its working and market conditions"*, *"ECPE students believe that their future occupation has neither high nor low social status in Croatian society"*, *"ECPE students believe that their future occupation should have higher status in Croatian society"*, *"ECPE students of higher years of study rank the status of the early childhood and preschool education profession lower than students of lower years of study"* and *"for the respondents for whom this faculty was the first choice, the more significant motive for enrollment was the idealized image of the profession, while the respondents for whom it was 'backup option' was more likely to enroll for the faculty because they consider the early childhood and preschool education profession comfortable"*. All hypotheses were confirmed except for the fifth, which was partially confirmed.

Keywords: profession, semi-profession, occupation, elements of profession, feminization, educational profession

SADRŽAJ

UVOD	1
SOCIOLOGIJA PROFESIJE	3
Elementi profesija	4
Profesionalizacija i deprofesionalizacija	8
FEMINIZACIJA PROFESIJE	10
Položaj žena u društvu, njihovo obrazovanje i zaposlenje	10
Feminizacija u zanimanjima odgoja i obrazovanja	12
ODGAJATELJSKA PROFESIJA	15
Prosvjetiteljska, romantična i suvremena slika o djetetu i djetinjstvu	15
Osnivanje predškolskih ustanova i regulacija djelatnosti institucijskog odgoja	17
Odgajateljsko zanimanje ili odgajateljska profesija?	20
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	24
Definiranje pojmova	24
Cilj i svrha istraživanja	24
Hipoteze istraživanja	25
Uzorak i provedba istraživanja	26
Operacionalizacija (mjerni instrumenti)	26
Metoda obrade podataka	30
REZULTATI I RASPRAVA	31
Struktura ispitanika	31
Odabir odgajateljske profesije	34
Kvaliteta obrazovanja odgajatelja	38
Feminizacija odgajateljske profesije	41
Trenutni i poželjni status profesija	43
ZAKLJUČAK	47
LITERATURA	50

UVOD

Profesija je pojam koji najčešće postaje sinonim za posao kojim se bavi pojedinac, a profesionalac označava pojedinca koji taj posao odrađuje savjesno, temeljito, kvalitetno i stručno. Upravo zato uz te pojmove često povezujemo i doživljaj kako te osobe uživaju visok status u društvu te pozitivnu prepoznatljivost u javnosti. Pojam profesije su mnogi autori pokušali definirati, ali se još nisu složili oko jednoznačne definicije. Međutim, ipak su se uspjeli složiti oko određenih elemenata pomoću kojih možemo odrediti razlike između zanimanja i profesije. Šporer (1990), Kunczik i Zipfel (2006) te Hodson i Sullivan (2007) ističu kako svako zanimanje koje želi postati profesija, za početak, mora imati razvijenu i zaokruženu bazu znanja koja se stječe dugotrajnim formalnim obrazovanjem. Nadalje, isti autori ističu kako pomoću monopola nad tim znanjem, pripadnici određenoga zanimanja, ostvaruju autonomiju i autoritet pri djelovanju u problemskoj situaciji uz pridržavanje normi i principa etičkoga kodeksa tog zanimanja. Također, potrebno je da postoji i formalna organizacija koja zastupa interese određenoga zanimanja i promovira njegovu važnost u društvu čime se postiže i stupanj vanjske prepoznatljivosti.

Kada govorimo o odgajateljskom zvanju često je upitno je li ono zanimanje ili profesija. "Već sam naziv odgojitelj sugerira profesiju, odnosno zanimanje osobe koja nekoga znalački nečemu poučava. Društveni ugled i socijalni status odgajateljskog zanimanja određuje društvo." (Lučić, 2007, str. 151) Iako je odgajateljska profesija interdisciplinarno područje temeljeno na dosadašnjim znanstvenim spoznajama i s nezanemarivim djelovanjem kroz povijest, često joj za potpuni status profesije nedostaju stupanj vanjske prepoznatljivosti u društvu i autonomija tijekom obavljanja djelatnosti. Fatović (2016) navodi kako su nejasno definirana baza znanja i činjenica da rani i predškolski odgoj ne pripadaju obaveznom dijelu obrazovne vertikale jedni od razloga koji umanjuju ozbiljnost odgajateljske profesije u društvu. Također, valja napomenuti kako je odgajateljska profesija izuzetno feminizirana te kako je upravo položaj žena u društvu, kroz povijesti, zakočio i razvoj profesionalizacije odgajateljskog zanimanja.

Istraživački dio ovoga rada bavio se proučavanjem stavova studenata, preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom

fakultetu u Rijeci, o trenutnom statusu odgajateljske profesije u hrvatskom društvu. Pošto su studenti budući profesionalci koji će postati akteri promocije i prezentacije uloge ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, te nosioci promjene percepcije odgajateljske profesije važno je utvrditi njihova najranija stajališta. Znanje koje studenti stječu na fakultetu trebalo bi probuditi njihovu svijest o važnosti njihova budućega zvanja, a potom i postati alat kojim će se koristiti kako bi argumentirano promovirali odgajateljsku profesiju i izgradili vlastiti profesionalni identitet.

SOCIOLOGIJA PROFESIJE

Profesija je pojam koji se u laičkom kolokvijalnom govoru vrlo različito definira i ljudi ga često koriste kao sinonim za zaposlenje ili karijeru. Kako bi valjano razumjeli što pojam profesije označava prvenstveno treba obratiti pozornost na pojmove "zvanje" i "zanimanje". Prema Šporer (1990) zvanje označava obrazovanje koje je pojedinac stekao u toku svoga školovanja, odnosno posjedovanje znanja za obavljanje određenog posla dok se zanimanje odnosi na posao koji pojedinac obavlja kao svoju svakodnevnu radnu aktivnost kojom osigurava sredstva za život. Dakle, razliku među zvanjem i zanimanjem očitujemo tome što se zvanje određuje prema posjedovanju znanja koje se koristi za obavljanje određene radne aktivnosti, a zanimanje pojedinca određujemo prema poslu koji on obavlja. Određena zanimanja žele ostvariti status profesije zato što se uz nju povezuju mišljenja o tome kako, prema Ross (2000), zaposlenici profesionalnih zanimanja ostvaruju viša primanja, autonomiju posla i poštovanje javnosti što ih čini prestižnima.

Prema Ross (2000), prve profesije koje odgovaraju modernom poimanju profesije bile su srednjovjekovna medicina, pravo i svećeništvo. Razvojem sveučilišta, oslobađanjem od vjerske kontrole i organiziranjem profesionalnih organizacija do 18. stoljeća profesije su zadobile svoj samostalni status. Nadalje se profesionalizam razvijao u skladu s karakteristikama industrijskoga društva koje oslanjalo na sve veću podjelu rada. Razvoj profesija u društvu počeo je zanimati sociologe pa se tako razvija i sociologija profesija koju Abbott (2001) definira kao granu sociologije koja se bavi analizom stručnih zanimanja i uzorcima organizacija, vrste rada i socijalnog statusa. Jedni od prvih sociologa koji su se posvetili istraživanju i sistemskoj analizi profesija bili su Carr-Saunders i Wilson koji su iznijeli tipološku analizu zanimanja koja počiva na osobinama koje opisuju profesije.

"Termin profesija u sociološkom smislu definirat ćemo kao zanimanje koje ima monopol nad nekim kompleksnim dijelom znanja i praktičnih vještina za koje je potrebno dugotrajno školovanje, tzv. visoko obrazovanje, te tako postaje jasno prepoznatljivo u društvu." (Šporer, 1990, str. 15) Postoji više vrsta određenja obilježja profesija pa tako Kunczik i Zipfel (2006) profesiju definiraju kao djelatnost koja često traje cijeli život i bitno obilježava osobu, a navode i uvjete koje zanimanje mora zadovoljiti da bi postalo

profesija, a to su: visokospecijalizirano znanje koje se stječe u strukturiranom i dugotrajnom obrazovnom procesu, pristup zanimanju koje podliježe kontroli i postojanje formalne stručne organizacije koja zastupa interese određene profesije. Hodson i Sullivan (2007) ističu apstraktno, specijalizirano znanje, autonomiju, autoritet i određeni stupanj altruizma kao glavna obilježja profesije, a Turner i Hodge (1970, u Šporer, 1990) iznose klasifikaciju čija se prednost nalazi u jasno odvojenim sferama koje je moguće jasno analizirati, operacionalizirati i mjeriti. Šporer (1990) navodi kako su ti elementi profesije: stupanj razvijenosti osnovnih teorija i tehnika koje čine sistematski zaokruženu cjelinu i osnova su za profesionalno djelovanje, stupanj monopola na stručnu ekspertizu, stupanj prepoznatljivosti profesija od javnosti, stupanj organiziranosti profesija i stupanj razvijenosti profesionalne etike.

Elementi profesija

Prva dimenzija elementa profesije jest razvijenost osnovnih teorija i tehnika koje čine sistematski zaokruženu cjelinu i osnova su za profesionalno djelovanje, odnosno stupanj ekskluzivnosti profesionalnog znanja i dužina školovanja. To bi značilo da svaka profesija ima svoj teorijski okvir, temeljen na dosadašnjim znanstvenim saznanjima, prema kojemu oblikujemo naše stavove, vjerovanja i vrijednosti koji utječu na naše profesionalno ponašanje i djelovanje. "Profesija je utemeljena na sklopu teorijskog znanja, često iz nekoliko znanstvenih disciplina, pa su profesije nužno interdisciplinarne. Obujam teorijskog znanja prisutnog u jednoj profesiji uvijek je znatno veći od onog kojim pojedinac može ovladati." (Šporer, 1990, str. 17) Dakle, ranije spomenuti zanati i zanimanja mogu postati profesije onda kada se njihov rad počinje temeljiti na produbljenom teorijskom, a ne rutinskom radu. Šporer (1990) ističe kako svakodnevni rad profesije nije rutina već konstantno rješavanje problema. Hodson i Sullivan (2007) govore o bazama znanja profesija koje se sastoje od tri glavna dijela. Prvi se odnosi na teorijska znanja koja se uglavnom stječu na fakultetima i često su dekontekstualizirana, odnosno, nisu povezana s praktičnim znanjima koja se primjenjuju u praksi. U drugi dio ulaze detaljne, praktične informacije koje se primjenjuju u pružanju usluge klijentu. Praktična primjena znanja čini treći dio baze znanja profesija. Nije dovoljno znati da se nešto mora napraviti već je potrebno znati kako to učiniti. Profesionalne organizacije stalno šire polje profesionalnog znanja na temelju novih, suvremenih spoznaja što dovodi

do potrebe cjeloživotnoga učenja i usavršavanja profesionalaca kako bi osigurali optimalnu uslugu svojim klijentima.

To nas dovodi do druge dimenzije elemenata profesije, odnosno monopola nad određenim teorijskim znanjem. Šporer (1990) objašnjava kako monopolom nad određenim segmentom teorijskoga znanja profesija dobiva sredstva kojima ima pravo odstraniti sve one koji se neovlašteno bave poslom koji ulazi u polje te profesije. U ovome slučaju neovlaštenost se odnosi na to da pojedinac nije zadovoljio razinu, odnosno vrstu potrebnog obrazovanja ili da su narušeni principi profesionalne etike koja propisuje određene norme. "Kroz takav monopol profesija ustvari, između ostalog, osigurava da se poštuju osnovni principi struke." (Šporer, 1990, str. 19) Nadalje, monopol profesiji služi i kao svojevrsni štitić jer unutar svake profesije postoje segmenti koji se obavljaju rutinskim djelovanjem i kojima laici mogu uspješno ovladati, ali nisu u stanju razriješiti problemske situacije. Hodson i Sullivan (2007) ističu kako profesionalci posjeduju autonomiju u odlučivanju koje relevantno znanje primijeniti u određenoj problemskoj situaciji, ali je važno naglasiti kako postoje i pojedini profesionalni standardi i norme koji limitiraju tu autonomnost. Upravo radi podizanja opće razine obrazovanja te uporabe masovnih medija komunikacije kojima se demistificiraju specifična znanja profesija, one su morale razviti određene strategije obrane monopola. Šporer (1990) navodi kako su te strategije povećanje količine profesionalnog znanja, propisivanje veće količine teorijskog obrazovanja te profesionalni jezik koji prema Hudson (1978, u Šporer, 1990) ima funkcije štednje vremena radi svoje kondenziranosti, olakšavanja međusobnog prepoznavanja članova profesije, održavanja grupnog morala i držanja javnosti na distanci. Sam monopol profesije prvenstveno proizlazi iz njihovog obrazovanja. "Druga dimenzija ogleda se u tome koliko su neprofesionalci zakonski isključeni iz obavljanja poslova koji ulaze u djelokrug profesije." (Šporer, 1990, str. 34)

Treća dimenzija elemenata profesije jest stupanj vanjske prepoznatljivosti što se ogleda u tome koliko je priznata u društvu i zna li javnost što može tražiti od te profesije. Šporer (1990) prvenstveno ističe titulu kao glavnog nosilaca simbola profesije jer je to jedna od najupečatljivijih informacija kojima predstavljamo osobu pošto njome doznajemo mjesto pojedinca u društvenoj podjeli rada, njegov stupanj obrazovanja te njegov položaj u socijalnoj strukturi na temelju kojih možemo očekivati i određena ponašanja. "Durkheim taj fenomen opće prepoznatljivosti neke pojave naziva

'kolektivnom predodžbom'. Nju posjeduju svi odrasli članovi društva i te kolektivne predodžbe omogućuju pojedincima da prepoznaju, lociraju i zauzmu stavove prema pojavama u datim društvenim situacijama." (Šporer, 1990, str. 24) U ovome slučaju, titule služe za raspoznavanje stručnjaka od laika čime postaju i oznaka profesionalnog statusa.

Stupanj organiziranosti profesije, četvrta je dimenzija elemenata profesije. Prema Šporer (1990) mjeri se kriterijima koji se odnose na stupanj organiziranosti institucije za profesionalno djelovanje koji ovisi o razvijenosti same profesije u određenom društvu, organiziranost profesionalnih udruženja, te tipu organizacija u kojima se profesije najčešće zapošljavaju koje se dijele na organizacije za proizvodnju znanja, uslužne organizacije i industrijske organizacije.

Posljednja dimenzija jest profesionalna etika. "Profesionalna etika je skup normi, vrijednosti, ciljeva kojima bi se trebali rukovoditi pripadnici neke profesije u primjeni svog profesionalnog znanja." (Šporer, 1990, str. 32) Vrlo je važno promišljati i raspravljati o etičkom ponašanju. Blanuša Trošelj i Ivković (2016) ističu kako se važnost i kompleksnost etičkih pitanja povećava s povećanjem civiliziranosti društva te kako društvo od određenih profesionalaca očekuje razinu etičnosti koju većina građana ne može dosegnuti, što jasno daje do znanja da su određena prava popraćena razmjerno zahtjevnom obavezom. Valja napomenuti kako se profesionalna etika razlikuje od opće samo u primjeni etičkih načela u praksi specifične profesije, pa tako svaka za sebe donosi specifična etička načela koja se odnose samo za nju, ali su u skladu s kulturom, društvom i vremenom u kojemu djeluje. Upravo zato što moralnost i etičnost polaze od samoga pojedinca i njegovih vjerovanja te kreiraju njegove stavove i ponašanja, valja osigurati skladnost u ponašanju određene grupe, pogotovo ako se radi o profesionalcima, a to se postiže kreiranjem etičkog kodeksa koji služi za potporu razvoja etičke osjetljivosti i prosudbe pojedinca. Dakako, etički kodeks ne kreira sam pojedinac već se etički kodeks stvara i sukonstruira optimalnom komunikacijom, dijalogom i pozitivnim raspravama u grupi na koju se odnosi. Pa tako Ćorić i Jelavić (2009) etički kodeks definiraju kao službenu izjavu koja služi kao vodilja u ponašanju zaposlenika te donošenju odluka u organizaciji, a Aleksić (2007) ga predstavlja kao pravila poželjnog ponašanja koja se baziraju na temeljnim vrijednostima, načelima i pravilima odgovornog poslovanja i ponašanja organizacije, ali ne bi smjela predstavljati striktna pravila ponašanja u svakoj potencijalnoj situaciji. Dakle, možemo ustanoviti kako je etički kodeks općenito skup

moralnih načela, normi i pravila o ponašanju, postupcima i odnosima koji se nameću svijesti pojedinca i zajednice te kako je on mora biti u skladu s općim kriterijima o dobru koji vladaju u određenom društvu. Također, ne smije se zanemariti činjenica da se etički kodeks mora revidirati i mijenjati sukladno s novim saznanjima te sukladno s promjenama koje su konstanta suvremenog društva. Treba imati na umu kako etički kodeks uvelike pomaže kreiranju osjećaja identiteta pojedinca i osjećaja pripadnosti određene skupine što je izuzetno važno u trenucima etičkih dilema te donošenja odluka oko istih. Nadalje, Šporer (1990) nalaže i kako se svi profesionalci moraju pridržavati znanstvenih dostignuća u svojoj praksi te kako profesionalna etika propisuje i ponašanja u odnosima u kojima stručnjaci dolaze pri vršenju svog zvanja što bi značilo da profesionalac prema klijentu mora pokazivati emocionalnu neutralnost čime osigurava uslugu bez obzira na socijalne karakteristike klijenta. Također, prema Hodson i Sullivan (2007), dio odnosa profesionalca i klijenta temelji se na autoritetu koji profesionalac ima prema klijentu. Taj autoritet proizlazi iz obrazovanja i licence profesionalca, ali nije apsolutan i o klijentu ovisi hoće li mu biti podložan ili ne. Uz autoritet, važno je spomenuti i određeni stupanj altruizma kojim se vode profesionalci. Hodson i Sullivan (2007) govore kako altruizam implicira dužnost i unutarnju potrebu profesionalca da iskoristi svoje znanje za opće dobro.

"Navedeni elementi, međutim, karakteristični su za profesije, ali i za sva ostala zanimanja. Razlika među njima je u stupnju razvijenosti tih elemenata. (Šporer, 1990, str.16) Dakle, analizom stupnja razvijenosti navedenih elemenata možemo odrediti koliko je ona razvija i spada li uopće u kategoriju profesije ili zanimanja. Šporer (1990) ističe kako bi "čista" profesija bila ono zanimanje koje ima jako razvijene sve elemente profesije, polu-profesija bi bila ona kojoj su djelomično razvijeni elementi profesije, a zanimanje je ono kod kojega su elementi profesije slabo razvijeni ili nekih uopće nema. Još od početka proučavanja profesija, u poluprofesije uvrštavala su se ona zanimanja koja su imala razvijeno obrazovanje i licenciranje, ali nisu samostalno provodila svoj rad jer nisu uspjela uvjeriti javnost kako posjeduju jedinstvenu stručnost. Abbott (2001) ističe kako su to najčešće bila prevladavajuće ženska zanimanja kao što su medicinske sestre, knjižničari, socijalni radnici i učitelji. Hodson i Sullivan (2007) objašnjavaju i termin paraprofesija koji se odnosi na one zaposlenike čija se baza znanja preklapa s onom

dominantne profesije, koji imaju znatnu odgovornost, ali malo autonomije te svoj rad obavljaju pod supervizijom profesionalaca.

Profesionalizacija i deprofesionalizacija

Prema Hodson i Sullivan (2007) profesionalizacija jest proces u kojem zanimanja, podizanjem svojih standarda, prelaze u polje profesije, a Bolton i Muzio (2008) nadodaju kako ona nije statički koncept već da se mijenja u odnosu s vremenom i prostorom u kojemu se odvija. Često se taj proces provodi razvojem elemenata profesije ili uvođenjem onih elemenata koji do tada nisu uopće bili zastupljeni. Harold Wilensky (1964, u Ross, 2000) taj proces opisuje na način da ljudi prvo počinju raditi na skupu zadataka koji će formirati nove temelje za nadležnost zanimanja, zatim u zanimanje uspostavljaju programe osposobljavanja koji su povezani s obrazovanjem na sveučilištima što dovodi do toga da se praktičari i profesori udružuju kako bi formirali profesionalnu udrugu koja identificira temeljne zadaće zanimanja i podnosi koji se odnose na licenciranje, a onda traže načine na koje će zaštititi svoja prava profesije što rezultira i izradom formalnoga etičkog kodeksa koji donosi pravila za zaštitu klijenata, eliminaciju nekvalificiranih i navodi ideal usluge. "Odgovornost za razvoj profesije, njezin status u društvu i profesionalni dignitet leži isključivo na članovima same profesije. Profesionalci vode računa o tome da budu informirani o suvremenim trendovima, brinu o unaprjeđivanju prakse i informiranju ostalih članova profesije o novim perspektivama." (Fatović, 2016, str. 625) Dakle, nužno je da postoji skupina ljudi koja se bavi određenim zanimanjem i voljna je ulagati u sve aspekte kvalitete tog zanimanja kako bi pokrenuli proces profesionalizacije. Prema Hodson i Sullivan (2007) prvi korak u procesu profesionalizacije jest formiranje organizacije koja će nastojati uvjeriti širu javnost, državno zakonodavstvo i ostale profesije da su njihovi zahtjevi za profesionalnim statusom legitimni. Drugi je korak standardiziranje potrebnoga znanja nad kojim bi novonastala profesija imala monopol, te organizacija obrazovnog sustava kojim bi se ono usvajalo. To nije nimalo lak zadatak jer se prvo mora uvjeriti javnost zašto je specifično znanje važno i zašto bi samo certificirane osobe trebale obavljati određeni posao. Nove profesije obično se oformljavaju emancipacijom iz već postojećih pa često nailaze na povećani otpor. Kao zapreka profesionalizaciji stoji i činjenica kako su profesionalci često zaposleni u velikim organizacijama radi čega ne budu uključeni upravo u one ključne

segmente obavljanja ili organiziranja posla koji bi prvenstveno trebali u nadležnosti profesionalaca.

Deprofesionalizacija je pak proces u kojemu elementi profesije postaju slabiji ili u potpunosti nestaju. Ritzer i Walczak (1988, u Hodson i Sullivan, 2007) ističu kako se deprofesionalizacija obično potječe od strane javnosti, vlade ili poslodavaca. Upravo je, ranije spomenuta, demistifikacija znanja jedan od uzroka radi kojega dolazi do deprofesionalizacije. Demistifikacija znanja povezana je s povećanjem opće razine obrazovanja društva, ali i marketinškim razvojem i promjenama u državnim regulativama koje osnažuju klijenta da usvoji određene segmente profesionalnog znanja i sam ih primjenjuje. Hodson i Sullivan (2007) tvrde kako su reakcije profesionalaca, na širenje takvih informacija, vrlo podijeljene. S jedne strane podržavaju osnaživanje klijenata da nauče više, ali s druge strane upozoravaju na mogućnost krivog shvaćanja određenih informacija radi ne poznavanja šireg konteksta ili specifičnih činjenica koji se odnose na određeno područje profesionalnoga znanja. Kao drugi i treći uzrok deprofesionalizacije, Hodson i Sullivan (2007), izdvajaju propise i upravljačku kontrolu koji ugrožavaju autonomiju i autoritet profesionalca. Upravljačka kontrola odnosi se hijerarhiju u organizacijama u kojima je profesionalni zaposlenik pod nadzorom onoga koji nije pripadnik te profesije i nema istu bazu znanja. Opasnost od takve hijerarhije nalazimo u situacijama u kojima se odluke nadzornika temelje na organizacijskim faktorima umjesto na profesionalnom znanju. Takvi konflikti su česti upravo zato što su profesije satkane od mnogo interdisciplinarnih područja.

FEMINIZACIJA PROFESIJE

Položaj žena u društvu, njihovo obrazovanje i zaposlenje

Hodson i Sullivan (2007) ističu činjenicu kako u profesijama dominiraju bijeli muškarci, najčešće iz više srednje klase. "Spolno i rodno uvjetovane radne uloge kao dio općeprihvaćenih dominantnih kompleksa rodnih odnosa u nekom društvu možemo pratiti kroz povijest." (Jukić, 2013; str. 543) Pa tako, Cacouault-Bitaud (2001) i Jukić (2013) u svojim radovima iznose kratku povijest položaja žena u društvu te njihova obrazovanja i zaposlenja. U 19. stoljeću žene dobivaju pravo raditi na određenim radnim mjestima, ali na onima za koje se smatralo da ne treba imati previše znanja i vještina. "Rodna podjela rada zapravo je sastavni dio djelovanja kapitalizma na makrodruštvenoj razini, odnosno, njegovo je pomoćno sredstvo. Evolucija podjele rada u društvu posljedica je "proširene reprodukcije" podjele uloga u obitelji, odnosno, složeni mikroodnosi žena i muškaraca, koje usvajamo unutar obitelji, odražavaju se i na ponašanju u makrosustavu društva." (Jukić, 2013; str. 544) Također, vladao je opći stav kako žene unose nemir pa im je u određena (prestižnija) zanimanja bilo onemogućeno prisustvovanje. Cacouault-Bitaud (2001) govori kako su muškarci bili voljni prepustiti pomoćne pozicije ženama, pogotovo u državnim odjelima, te kako su u slučajevima izjednačenih pozicija žene primale niže plaće. Često su se položaji, na kojima su bile žene, i s njima povezane odgovornosti omalovažavali ili ismijavali. Jedino kada se ženu smatralo "prihvatljivom" na visokim pozicijama bilo jest kada bi ona bila percipirana kao "žena-samac" koja je primorana raditi i zarađivati, odnosno kada se upitnom smatrala njezina ženstvenost. Iako je bila prepoznata povijesna priroda fizičkih i moralnih razlika među spolovima, društvo i obitelj zahtijevali su solidarnost, ali su to htjeli postići na način da se svatko posveti zanimanju koje mu "pripada". U prvoj polovici 20. stoljeća mogućnost obrazovanja mijenja sposobnosti žena i njihove odnose prema plaćenome radu. Cacouault-Bitaud (2001) govore kako žene tada dobivaju pristup specijaliziranim znanjima i profesijama, ali pod uvjetom da rade u područjima iz koji su muškarci tradicionalno odsutni ili koja napuštaju. Hodson i Sullivan (2001) govore kako su radi promjena nastalih 1960-ih godina, potaknute pokretom za građanska prava i dobivanjem prava glasa žena, uklonjene posljednje prepreke za ulazak žena u više profesije te se one počinju filtrirati u sva područja zanimanja i profesija. Ross (2000) govori kako se, tek nakon 1970-ih, broj žena

u "muškim" profesijama značajnije povećava. Naime, svejedno nije izostajao stav kako žene rade za "džeparac", a ne za plaću, što je obezvrijedilo njihove napore da i žene i određene profesije poboljšaju svoje društvene položaje. Jukić (2013) opisuje kako jest u prošlosti postojao zakon kojim je bilo propisano da učiteljice moraju primati 80% učiteljske plaće pod izlikom da muškarci moraju biti bolje plaćeni zato što uzdržavaju obitelj iako nisu nužno morali biti oženjeni, a u slučaju da bi se zaposlena žena udala bila je dužna dati ostavku. "Zakon je proizlazio iz tada općeg uvjerenja da je za žene zaposlenje i aktivna participacija na tržištu rada uvijek posljedica isključivo egzistencijalne nužnosti." (Jukić, 2013; str. 545) Cacouault-Bitaud (2001) drugu polovicu 20. stoljeća opisuje kao razdoblje u kojemu se optužbe protiv ženske prirode zamjenjuju sociološkim razmatranjima, odnosno da se napušta slika žene u kojoj je ona opasna radi svojih emocija i moći zavođenja, a sve u korist stava koji zagovara uravnoteženu raspodjelu u ime općeg dobra. S jedne strane počinju se prepoznavati kvalitete žena koje one unose u polja profesija i daju se prijedlozi da se prema njima stoga postupa drugačije, a s druge strane žene se smatraju odgovornima za nefunkcionalne aspekte profesije ili narušavanje njena imidža.

Povijesna događanja, društveni stavovi, a moguće i biološke osnove, rezultirale su time da su žene većinom koncentrirane u poluprofesijama, a muškarci u profesijama višeg statusa. Ross (2000) ističe kako su u strukturi zanimanja u cjelini, profesije jako segregirane po spolu čak i kada se radi o prestižnim profesijama unutar kojih žene rade na manje prestižnim i niže plaćenim pozicijama od muškaraca. Moss Kanter (1977, u Ross, 2000) objašnjava da je tome tako zato što su povijesno žene bile ograničene pri licenciranju, a poslodavci, koji su obično muškarci, imaju tendenciju zapošljavati ljude koji su im slični što implicira da prevlast muškaraca u profesijama na taj način potpomaže u reprodukciji spolne segregacije. Hodson i Sullivan (2007) govore kako su glavni predstavnici poluprofesija upravo učitelji osnovnih i srednjih škola, knjižničari, socijalni radnici i medicinski tehničari, te kako se ta zanimanja često nazivaju i "ženskim profesijama" jer njima dominiraju žene. Budući da žene općenito imaju manje društvene moći od muškaraca, ove profesije suočene su s preprekama u stjecanju vanjske prepoznatljivosti i kolektivne moći radi čega su često deklarirane kao poluprofesije.

Feminizacija u zanimanjima odgoja i obrazovanja

Bolton i Muzio (2008) navode kako su upravo profesije odgoja, učenja i poučavanja djece tradicionalno ostvarivale manje autonomije u obavljanju rada, manje kontrole nad bazom specifičnoga znanja i slabije oblike prepoznatljivosti od strane javnosti i vlada što rezultira i nižim socijalnim statusom. "Feminizacija osnovnih i srednjih škola podudarala se s obrazovnim i društvenim promjenama sredinom 19. stoljeća." (Jukić, 2013; str. 544) Pruit (2015) smatra kako žene u područjima ranog, predškolskog i osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja nisu samo brojčana većina već i kulturni ideal za te pozicije zato što društvo zbilja očekuje da osoba na toj poziciji bude blaga, nježna i brižna što su sve osobine koje povezujemo uz žene. No, je su li odgojno-obrazovne profesije feminizirane samo radi općeg društvenog pogleda na ženu i očekivanja koja povezuju uz ulogu odgajatelja i učitelja ili je i sama dominacija žena u odgojno-obrazovnim profesijama utjecala na toliko niski udio muškaraca u poljima ranog, predškolskog i osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja? Kada govorimo o tim profesijama manjinska prisutnost muškaraca nije neuobičajena. Farquhar i sur. (2006) ističu neke od razloga zašto žene dominiraju odgojno-obrazovnim profesijama što istovremeno rezultira time da su one ujedno i manje privlačne muškarcima. Profesije odgoja i obrazovanja su, od svojih početaka, smatrane kao produžetak majčinske uloge radi mišljenja o ženi kao nježnom i brižnom biću, a muškarcima to ne stvara prikladan izvor inspiracije u smislu odabira karijere. Dominacijom žena odgojno obrazovne profesije postaju i mjesta feminističkog aktivizma koji ujedno služi i kao određena vrsta štita, a u čijem se okruženju i sferi muškarci ne osjećaju ugodno. Nadalje, prihvaćeno je mišljenje da žene savršeno dobro obavljaju odgojno-obrazovne poslove, te da su sigurne za rad s djecom dok se u muškarce često sumnja u pogledu njihovih kompetencija i namjera. Potonji razlog je taj što se muškarce, koji rade u ustanovama odgoja i obrazovanja djece, često ne smatra "pravim" muškarcima ili ih se pak deklarira kao homoseksualce ili pedofile, što naravno utječe na njihov ego i samopouzdanje. O svome iskustvu progovorio je i Pruit (2015), kao muški istraživač, koji je proučavao diskurs sumnje koji muškarce u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju vidi kao potencijalnu prijetnju za sigurnost djece. Istaknuo je koliko je bilo teško pridobiti povjerenje roditelja i zaposlenika iako im je od ranije bio poznat pošto je njegovo dijete polazilo isti vrtić u kojemu je on, kasnije, prikupljao podatke za svoje istraživanje. Pruit (2015) je istaknuo i

pravilo dječjeg vrtića koje zabranjuje muškim odgajateljima da odvede djecu, pogotovo djevojčice, u toalet, uključujući i poslove prematanja. Nadodaje kako je pravilo doneseno kako bi zaštitilo muške zaposlenike, odnosno kao preventivna mjera zaštite muškaraca pomoću koje se oni uopće ne mogu pronaći u upitnoj situaciji. Moguće je da takva pravila više podižu sumnju u muškarce skrećući roditeljima pozornost da razmišljaju o mogućnostima opasnosti, a zanimljivo je i da upravo takva pravila sama po sebi osnažuju rodne razlike jer uvjetuju da samo žena obavlja one dijelove posla za koje se ionako smatra da su tipično ženski i radi kojih je odgajateljska profesija degradirana. Čini se kako feminizacija odgajateljske profesije na neki način niti ne dopušta muškarcima da se uključe u nju te kako bi prava ulaska u profesiju, za koje se žene već dugo bore, trebale uvažavati i kada je situacija obrnuta. Ipak, Bolton i Muzio (2008) ističu jednu zanimljivost, a to je da u odgojno – obrazovnim profesijama muškarci, zato što su manjina, češće zauzimaju više pozicije od žena. Upravo zato naglašavaju i kako spol zaista može biti čimbenik koji je zaslužan za to da odgojno – obrazovne profesije ostvare status potpune profesionalizacije. Cacouault-Bitaud (2001) nadodaje kako je i porast općeg obrazovanja u društvu pridonio smanjenju prepoznatljivih kvalifikacija učitelja nad kojima su imali svojevrsni monopol. Naime, na vrijednost uloge koju zauzimaju osobe koje se bave odgojno – obrazovnim radom često se gleda prema stupnju obrazovanja koji se dobiva u određenoj ustanovi umjesto da se obraća pozornost na stupanj obrazovanja osobe koja pruža uslugu. Na primjer, učiteljsku profesiju u osnovnim školama uglavnom svrstavamo u poluprofesiju, dok ćemo za profesore na fakultetima reći da su profesionalci. Takvo mišljenje zagovaraju i Bolton i Muzio (2008) govoreći kako upravo sama nastava prenosi snažnu sliku profesionalne segregacije zato što naglasak nije toliko na tehničkim vještinama koje zahtijeva prijenos akademskog ili strukovnog znanja već na relacijskim vještinama koje su potrebne za razvoj temeljnih društvenih i građanskih kompetencija. Te vještine Bolton i Muzio (2008) nazivaju "mekim vještinama" za koje se pretpostavlja da su ženama prirodno urođene, te stoga nisu priznate kao odgovarajuća vještina, a sukladno tome onda nisu niti prikladno nagrađene. Dakle, prihod, prestiž i autonomija, jasno rastu u postupnom prelasku iz pretežno ženskog područja ranog, predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja u pretežito muško područje akademske zajednice. Takvo što vidljivo je i iz statističkih podataka koji se tiču situacije u Republici Hrvatskoj. Naime, u pedagoškoj godini 2020./2021., od ukupno 13 999 zaposlenih

odgajatelja, 13 845 odnosilo se na žene, što je udio od 98.9%, a od ukupno 18 056 zaposlenih nastavnika i suradnika u nastavi na visokim učilištima, 9 187 odnosilo se na žene, što je udio od 50.88%. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2021)

"Iz perspektive sociologije, pojam feminizacija opisuje pomak u rodnim ulogama pojedinca, grupe, organizacije ili društva ka ženstvenim osobinama." (Douglas, 1977; u Jukić, 2013, str. 546) Prema Cacouault-Bitaud (2001) feminizacija profesija odnosi se na povećanje broja žena koje sudjeluju u određenom zanimanju. Često se dešava da se ulaskom žena u određene profesije omalovažavaju i žene kao radnici, ali i sama ta profesija. Cacouault-Bitaud (2001) iznosi kako antropolozi naglašavaju trajnost naših društvenih predodžbi o ženi kao suprotnosti muškarca koja je manje vrijedna. Upravo su zato kroz povijest žene često bile limitirane pri ulasku u određena područja profesija, a danas društvo i dalje strahuje kako bi feminizacijom profesije ona mogla postati i diskreditirana što se s već feminiziranim profesijama i dogodilo. Ipak, kako vrijeme prolazi broj žena u profesijama sve više raste, a biti muškarac predstavlja sve manju početnu prednost. Bolton i Muzio (2008) predviđaju kako će masovni ulazak žena na radna mjesta i novi pogledi na "meke vještine" povezane sa ženstvenošću dovesti do toga da će žene i "ženski načini" biti jedni od glavnih utjecaja na profesije dvadeset i prvog stoljeća, čak pogotovo u onim profesijama koje su do sada isključivale žene. Jukić (2013) naglašava kako feminizacija struke istovremeno može biti sagledana i kao teret i kao privilegija. U današnjem svijetu stalnih promjena, možda je upravo ovo jedna od onih koja će nas dovesti korak bliže boljem međusobnom razumijevanju i poštovanju.

ODGAJATELJSKA PROFESIJA

Odgajateljska profesija, kao interdisciplinarno područje, ide ruku pod ruku s pedagogijom i razvojnom psihologijom. Kako bi dobili što jasniju sliku razvoja odgajateljske profesije valja ju sagledati kroz društveno-političke i povijesne promjene u kojima je djelovala te razmotriti pedagoške, psihologijske i znanstvene trendove koji su utjecali na sliku o djetetu i djetinjstvu. "Povijest predškolskog odgoja, osobito institucionalnog, govori nam da su svi temeljni teorijski psihološki pravci, barem unekoliko, utjecali na odgoj i obrazovanje predškolske djece, na pedagoške koncepcije, stručnu i opću literaturu te na praktične postupke odgajatelja i roditelja." (Batistič Zorec, 2003, str. 22)

Prosvjetiteljska, romantična i suvremena slika o djetetu i djetinjstvu

Promjenama i razvojem društva, mijenjali su se i razvijali pogledi na dijete i djetinjstvo koji su posljedično utjecali i na oblikovanje uloge odgajatelja. Bašić (2011) iznosi kako o *djetinjstvu* govorimo kao o društvenoj konstrukciji koja predstavlja vodeću sliku prema kojoj se odgajanje i proučavanje usmjeravaju, dok *dijete* definira kao konstrukciju koja ima heurističku vrijednost jer može poslužiti za istraživanje predodžbi koje su utjecale na odgojne prakse određenih povijesnih razdoblja i/ili konkretnih društava. Valja imati na umu kako postupci u radu uvijek proizlaze iz određenih teorijskih pretpostavki koje su često oblikovane prevladavajućim pogledom na odgoj u društvu u kojemu živimo. Od Bašić (2011) saznajemo kako se, od početka 19. stoljeća, djetinjstvo percipiralo kao vremensko razdoblje u kojemu su djeca odvojena od života odraslih i koja se u pedagoškim ustanovama, uz kompetentnog stručnjaka, pripremaju za budući život, a takav pogled zadržao se sve do druge polovice 20. stoljeća kada je Phillipe Aries postavio novu tezu o djetinjstvu kao promjenjivom fenomenu kojeg treba promatrati unutar generacijskog poretka i kao strukturnog elementa modernoga društva. Postoje dvije, i danas aktualne, slike o djetetu: prosvjetiteljska i romantična. Bašić (2011) govori kako u prosvjetiteljskoj perspektivi dijete još nije razumni pojedinac i kako se poima kao "predmet", odnosno objekt, odgojnih nastojanja u kojemu odrasli imaju nadmoć i odgovornost za djetetov razvoj. Dakle, u ovome slučaju, odgajateljska uloga svodi se na poticanje i razvoj dječjih pozitivnih osobina, a suzbijanje i prijekor negativnih kako bi se

ispunila osnovna zadaća pripreme djeteta za odraslu dob. Petrović-Sočo (2011) opisuje kako su jaslice do šezdesetih godina 20. stoljeća bile mjesto pukoga čuvanja, njege i zaštite djece. Često su nalikovale na bolnice, djeca su bila uskraćena za međusobno druženje, a interakcija s odraslima svodila se na zadovoljavanje osnovnih higijenskih i prehrambenih potreba što je bilo u skladu sa slikom djeteta ondašnjega vremena. S druge strane, Bašić (2011) ističe kako je romantična perspektiva djeteta obilježena slikom djeteta kao još neotkrivenog čovjeka koji jest itekako sposoban sudjelovati u svome razvoju čime ono postaje subjekt odgojno-obrazovnog rada kojemu je cilj omogućiti slobodan i smislen razvoj. "Do suvremenog shvaćanja, koje odgovara onom romantičnom, prijeđen je dugačak put koji nam pobliže predočava povijest različitih pedagoških ideja i pravaca." (Mendeš, 2015, str. 228) Ovdje valja napomenuti kako su prvom polovicom 20. stoljeća prevladavale psihoanalitičke i humanističke teorije, dok se šezdesetih godina slika bitno promijenila radi prihvaćanja spoznaja o značaju ranog učenja i socijalizacije na djetetov razvoj. Batistič Zorec (2003) govori kako su u to doba teorije o socio-emocionalnoj povezanosti pretežito korištene za protivljenje institucionalnom odgoju i obrazovanju, dok su kognitivne teorije i teorije učenja služile ustanovama kao oblik obrane. Singer (1998, u Petrović-Sočo, 2011) ističe kako je razlog kasnog osvješćivanja potrebe istraživanja institucijskog odgoja upravo taj što su istraživači svoju pozornost usmjeravali na odnose djece i majki, umjesto da su se posvetili proučavanju kvalitete institucionalnog konteksta koji ne postoji izolirano izvan vremena, prostora, društva i kulture. Također, šezdesetih godina 20. stoljeća bili su aktualni i kompenzacijski pokreti, čija je svrha bila institucijskim odgojem i obrazovanjem nadoknaditi negativne utjecaje sredine, što je rezultiralo uvođenjem didaktičko-usmjerenim i visoko strukturiranim programima koji su kritizirali tradicionalne vrtičke ustanove da previše naglašavaju igru, a premalo razvojne potencijale djece. Programe te vrste povezujemo s biheviorističkim teorijama radi njihove krutosti u provođenju odgojno-obrazovnog. Prema Batistič Zorec (2003), osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća javljaju se pak kritike, na školarizirane programe, koje naglašavaju da odgoj i obrazovanje moraju uvažavati dijete te njegove potrebe, interese i vrijednosti. Upravo se tada počinje više pozornosti posvećivati kvaliteti institucionalnog konteksta u kojemu djeca borave čime se prihvaća i slika o djetetu kao subjektu koji kroz iskustvo i interakciju

sa svojom okolinom utječe na svoj rast i razvoj. Bašić (2011) nadodaje kako postmoderna slika djeteta ukazuje i na novo shvaćanje uloge odgajatelja.

Osnivanje predškolskih ustanova i regulacija djelatnosti institucijskog odgoja

"Ključni značaj za institucijsko formiranje predškolskog odgoja imao je Friedrich Frobel." (Mendeš, 2015, str. 229) On je 1837. godine osnovao ustanovu za predškolsku djecu koju, 1840. godine, naziva "dječji vrtić". Takvo ime dobiva zato što je smatrao kako se djeca trebaju razvijati slobodno, ali pod nadzorom, a s njegovom ideologijom slaže se i Senge (2004; u Miljak, 2015) koji je proučavajući organizacije iznio tezu kojom ističe da ustanovu treba promatrati kao vrt u kojoj vrtlar radi s biljkama, kojima nastoji stvoriti povoljne uvjete koji će pogodovati njihovu rastu. Dakle, odgajatelj se mora brinuti za djecu tako da im osigura nabolje uvjete za njihov slobodan rast i razvoj. Frobelov koncept predškolske ustanove zadobio je simpatije tadašnjega društva i vrlo brzo se krenuo širiti. Također, razvojem industrije te zapošljavanjem velikog broja žena dolazi i do iznimne potrebe za osnivanje ustanova za brigu i odgoj djece rane i predškolske dobi. Petrović-Sočo (2011) govori kako je 1947. godine, u Hrvatskoj, donesen zakonski akt prema kojemu jaslice postaju socijalno-zdravstvene ustanove ponajprije kako bi omogućile ženimajci sudjelovanje u privrednom, kulturnom i društveno-političkom životu.

Mendeš (2015) ističe kako je privatna inicijativa, a ne državna vlast, bila pokretač i osnivač prvih predškolskih ustanova pa tako i nositelj unapređivanja odgoja predškolske djece. Crkveni redovi često su osnivali takve ustanove pa nije čudno što se upravo na redovnice, u povijesnom kontekstu, gleda kao na začetnice odgajateljske profesije. "Činjenica da predškolske ustanove korijene vuku iz ustanova socijalne skrbi imala je velike posljedice na njihov ustroj kao ustanova odgoja i obrazovanja." (Miljak, 1999, u Mendeš, 2015, str. 229) Primjer takve ustanove jest i "Dječje nahodište", otvoreno 1432. u Dubrovniku, kojemu je primarna zadaća bila socijalno-zaštitnog karaktera u smislu prihvaćanja i zbrinjavanja napuštene ili izložene djece. "Tijekom druge polovine 19. stoljeća prve ustanove za predškolsku djecu počinju se otvarati i na hrvatskom nacionalnom prostoru." (Mendeš, 2015, str. 229) Postojale su četiri vrste ustanova u predškolskome sustavu, a to su: pjestovališta u kojima se vodila njega i zaštita djece do treće godine i koje smatramo pretečom današnjih jaslica; čuvališta koja su vodila brigu o djeci od treće do sedme godine i čiji je smisao bio njega o djetetu, briga o njegovom

tjelesnom razvoju te poučavanje pristojnoga ponašanja, pjevanja i molitve; zabavišta koja su uglavnom bila uređena prema Frobelovim načelima; pučka zabavišta ili kombinirana koja se smatraju najboljim ustanovama toga doba jer su sadržavala najbolje karakteristike zabavišta i čuvališta u provođenju savjesnog i temeljitog odgoja djece rane i predškolske dobi.

Predškolska djelatnost regulira se, između ostalog, putem zakona i propisa te kurikulumom. "Počeci reguliranja djelatnosti institucijskog odgoja u ranom djetinjstvu na hrvatskim prostorima datiraju od 1874. godine, kada je donesen prvi normativni dokument pod nazivom *Zakon ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*." (Mendeš, 2015, str. 230) Naime, u tome se zakonu naglašava potreba osnivanja zabavišta što je prvi put u povijesti hrvatskoga školstva da se u zakonskom dokumentu spominje ustanova za djecu rane i predškolske dobi. U narednim godinama izdaju se novi dokumenti u kojima se definiraju i zadaće zabavišta da nadopunjuje obiteljsko odgajanje te da priprema djecu za školu, ali je naglašeno kako je strogo zabranjeno da obuka nalikuje školskoj. Nadalje, ti dokumenti regulirali su i vrijeme boravka djeteta u ustanovi, broj djece u skupini te kadrovske uvjete. Mendeš (2015) iznosi kako se u *Naredbi ob ustrojstvu zabavišta* iz 1878. prvi puta spominje pedagoški kvalificirano osoblje, što nas dovodi do *Naredbe ob ustrojstvu posebnog tečaja za naobražavanje učiteljica zabavištnih*, iz iste godine, koja predviđa i polaganje ispita osposobljenja zabavištnih učiteljica. "Šk. god. 1880/81. pri Učiteljskoj školi sestara milosrdnica započeo je s radom tečaj za zabavišne učiteljice što se ujedno smatra početkom profesionalnog obrazovanja odgojitelja predškolske djece u Hrvatskoj. Bio je to odgovor na osnivanje prvih zabavišta i potrebu zapošljavanja u njima kvalificiranog osoblja." (Mendeš, 2015, str. 240) Tečaj je trajao jednu školsku godinu i njime su se stjecala teorijska i praktična znanja i vještine s naglaskom na upoznavanje dječje psihologije kao temelja za odgojno djelovanje. Od istog autora saznajemo i kako je prvo profesionalno učilište u Europi osnovao Friedrich Frobel 1851. godine, što ukazuje na to kako je hrvatska predškolska praksa uspješno slijedila europske trendove institucijskog predškolskog odgoja. Porastom broja dječjih ustanova raste i potreba obrazovanijeg osoblja pa se 1939. godine, u Samoboru, osniva Škola za nastavnice malih škola u kojoj obrazovanje traje dvije godine. "U drugoj polovici 1945. godine Ministarstvo socijalne politike NR Hrvatske osnovalo je Socijalno pedagošku školu u

Zagrebu koja je putem različitih tečajeva osposobljavala prvi stručni kadar za rad u predškolske ustanove." (Mendeš, 2013, str. 2) Prijelaz s obrazovanja u obliku tečaja na srednjoškolsku razinu u trajanju od četiri godine ostvaruje, 1949. godine u Zagrebu, Škola za odgajatelje. Mendeš (2013.) govori kako potrebi obrazovanja odgajatelja na višoj razini, put utire pokretanje studija predškolskog odgoja pri Pedagoškog akademiji u Zagrebu, 1968. godine, a nastavlja se povezivanjem obrazovanja na srednjoškolskoj razini s onim na visokoškolskoj razini u osamdesetima te velikim iskorakom unaprijed u devedesetima kada Visoke učiteljske škole u Rijeci i Osijeku započinju s provedbom trogodišnjega stručnog studija. Nekoliko godina kasnije, točnije 1971. godine, donijet je i prvi kurikulum pod nazivom 'Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću'. Petrović-Sočo (2013) opisuje kako je taj kurikulum nosio sva obilježja biheviorističkog, tradicionalnog kurikulumuma, orijentiranog na pripremu djece za školu. Prvi kurikulum bio je sačinjen od nekoliko odgojno-obrazovnih područja za koje su se propisivali ciljevi, zadaci i sadržaji, za koje se od odgajatelja očekivalo da ih ostvare prenošenjem znanja verbalnim metodama i frontalnim oblikom rada. "1983. godine, pod utjecajem novih znanstvenih činjenica o razvoju i odgoju djeteta, uviđaju se neki nedostaci i rigidnost postojećeg programa, pa to dovodi do donošenja novog državnog dokumenta (...) 'Osnove programa za odgojno-obrazovni rad s djecom predškolskog uzrasta.'" (Petrović-Sočo, 2013, str. 11) Ovaj novi kurikulum pedagoškoj praksi pridonosi na način što se njime obuhvaćaju i djeca rane dobi te program rada s djecom u godini prije polaska u osnovnu školu. Tek treći kurikulum, izdan 1991. godine, pod nazivom 'Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece', polazi od djeteta samog te njegovih razvojnih i individualnih potreba, interesa i prava. Ovaj kurikulum osmišljen je s ciljem da odgajateljima daje orijentir za odgojno-obrazovni rad putem načela i smjernica, a ne zadacima i sadržajima. Akademske godine 2009./2010., stručni studiji u Rijeci i Osijeku, postaju sveučilišni studij, a potom se razvija i diplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. "Ovim korakom ostvaruje se mogućnost vertikalne prohodnosti u obrazovnom sustavu odgajatelja, što donosi golem napredak i još jedan doprinos razvoju profesije, a odgajatelji po prvi put u povijesti mogu napredovati do razine doktorata znanosti." (Mendeš, 2013, str. 3) 2014. godine izdan je i posljednji kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pod nazivom 'Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje'. Ovaj službeni dokument temelji se na znanstvenim i

stručnim dosezima o teoriji i praksi odgoja i obrazovanja, a uzima u obzir povijest i tradiciju Republike Hrvatske. Dokument je sačinjen od vrijednosti, načela i ciljeva koji služe kao smjernice za organizaciju kvalitetnog odgojno-obrazovnog procesa, ali ne predlaže sadržaje odgoja i obrazovanja čime omogućuje autonomiju ustanove za provođenje kurikuluma na osnovi svojih mogućnosti, potreba i kulture. Takvim načinom pokazuje suvremeni pogled na dijete, djetinjstvo i cjelokupan odgojno-obrazovni proces. Naglašava kako kvalitetnu odgojno-obrazovnu praksu i kurikulum vrtića izgrađuju djelatnici vrtića, u skladu sa svojim profesionalnim znanjem, razumijevanjem, motiviranošću te uvjetima ustanove, u suradnji s djecom, roditeljima i lokalnom zajednicom. Takvo planiranje mora biti shvaćeno kao kontinuirani i istovremeni proces rasta i razvoja ustanove, njezinih sudionika i odgajateljske profesije u cjelini.

Odgajateljsko zanimanje ili odgajateljska profesija?

Radi vrlo promjenjive slike o djetetu i djetinjstvu, povijesnog položaja žena u društvu, procesa feminizacije, neusklađenosti definicija o pojmovima profesije i profesionalizacije te vrlo malog broja istraživanja koja se specifično bave odgajateljskim zanimanjem vrlo je teško odrediti na kojoj relaciji između zanimanja i profesije se nalaze odgajatelji. Odgajateljsko i učiteljsko zanimanje prošli su poprilično sličan put procesa profesionalizacije pa tako o odgajateljskoj profesionalizaciji možemo mnogo saznati iz istraživanja koja su se bavila učiteljskom profesijom, i kojih je mnogo više. Također, treba se poslužiti i sociološkim modelima profesije te pomoću njih uvidjeti koje je elemente odgajateljsko zanimanje zadovoljilo, a na kojima treba poraditi kako bi bilo prihvaćeno i kategorizirano kao profesija. Ingersoll i Collins (2018) proveli su normativno sociološko istraživanje u kojemu im je cilj bio objektivno definirati i opisati status učiteljskog zanimanja kroz analizu elemenata profesije, procesa profesionalizacije i karakteristika školskoga okruženja i zaposlenika u cjelini. Za sociologe najvažniji element modela profesije jest ona koji se odnosi na stupanj potrebne stručnosti za obavljanje posla i njegovu kompleksnost. Ulaz u polje profesije započinje mogućnošću licenciranja koje postignuto nakon zadovoljavanja uvjeta koje postavljaju određeni programi/tečajevi, odnosno škole i fakulteti, a kojim se stječe "baza znanja" specifična za zanimanje koje želi postati profesijom. Ingersoll i Collins (2018) govore kako postoje snažne nesuglasice o tome treba li licenciranje učitelja otežati ili učiniti pristupačnijim.

Ističu kako nesuglasice proizlaze različitih standarda koje postavljaju javna i privatna tijela zadužena za regulacije. Kada obratimo pozornost na odgajateljsku profesiju u Hrvatskoj, susrećemo se sa sličnom situacijom. Sustav licenciranja odgajatelja provodi se završavanjem preddiplomskog i/ili diplomskog sveučilišnog ili dodiplomskog stručnog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te polaganjem stručnoga ispita nakon isteka pripravničkoga staža, ali uvjeti zapošljavanja često se razlikuju od ustanove do ustanove i dešava se kako potrebna licenca bude izostavljena iz obaveznih uvjeta. Takvo što uvelike narušava potrebu obaveznog licenciranja, koja je svakako potrebna, ali nije uvijek ispoštovana. Nadalje, Ingersoll i Collins (2018) su se osvrnuli na uvođenje novih zaposlenika u posao kroz programe koji osiguravaju primjenjivanje teoretskog znanja u praksu te su istaknuli kako je uočen porast sudjelovanja u pripravničkim i mentorskim učiteljskim programima što pozitivno utječe na načine provođenja nastave novih učitelja, njihovo zadržavanje na radnome mjestu te čak i na akademske uspjehe učenika. Naravno, osim početnog obrazovanja i obuke od profesionalaca se očekuje rast i razvoj njihovih profesionalnih znanja, vještina i kompetencija. Razvoj pojedinca i njegovo ujedinjavanje s ostalim profesionalcima rezultira novim saznanjima i razvojem polja profesije. Aktivnim djelovanjem i sudjelovanjem u procesu profesionalizacije odgajateljskog zanimanja stvaramo put k autonomiji i emancipaciji, ali je izuzetno bitno izgraditi tim profesionalaca i razviti kulturu odgajateljske profesije koja takvome nečemu teži. Ingersoll i Collins (2018) ističu kako većina škola pruža mogućnosti profesionalnog razvoja te kako većina nastavnika zaista koristi te mogućnosti, ali i napominju kako nisu istražili kvalitetu i duljinu tih programa i aktivnosti. Valja napomenuti kako u Hrvatskoj postoji poprilično dobar sustav koji se brine za profesionalno usavršavanje odgajatelja, a provodi se uglavnom putem Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO). Nadalje, Ingersoll i Collins (2018) govore kako je specijalizacija sljedeći korak u procesu profesionalizacije, te kako unatoč njenoj središnjoj važnosti ipak nije prepoznata u polju učiteljske profesije. Za odgajatelje u Hrvatskoj također ne postoji sustav specijalizacija, ali postoji sustav napredovanja u struci i promicanja u položaju zvanja pa tako zadovoljavanjem uvjeta odgajatelji mogu steći zvanje mentora, odnosno savjetnika.

Pošto se profesionalci smatraju stručnjacima određenoga područja, ostvaruju određenu razinu profesionalnog autoriteta i profesije u kojima djeluju vrlo su često obilježene visokim stupnjem samoorganizacije. Ingersoll i Collins (2018) navode kako

profesije imaju pravo vršiti kontrolu nad nastavnim planom i programom, upisom i akreditacijom škola za stručno osposobljavanje, postavljaju standarde za praktičare te kako time posljedično vrše kontrolu nad odabirom budućih kolega. Naravno, profesionalni autoritet i kontrola koriste se i na radnim mjestima. O profesionalnom autoritetu u učiteljskoj profesiji, Ingersoll i Collins (2018) govore kako je to polje izvor mnogih sporova. Neki smatraju kako su škole pretjerano decentralizirane organizacije u kojima učitelji imaju preveliku autonomiju dok s druge strane neki smatraju da su škole pretjerano centralizirane i kako učitelji imaju premalo utjecaja na rad škola. Ingersoll i Collins (2018) usredotočili su se na utjecaj školskog odbora u polju kontrole zapošljavanja kolega i njihovu evaluaciju te su ustanovili kako postoji njihov značajan utjecaj te kako podaci daju sliku strme hijerarhije, s ravnateljem na vrhu. Nadalje, jedan od razloga zašto zanimanja žele postati profesija jesu relativno visoke plaće, razne beneficije i prestiž. S obzirom na dugotrajnu obuku, složenosti rada, potrebe za napredovanjem i visokim stupnjem odgovornosti potrebne su više nagrade za regrutaciju i zadržavanje sposobnih pojedinaca. Ingersoll i Collins (2018) istaknuli su kako je vrlo teško procijeniti plaće učitelja radi toga što se ne može odrediti jesu li razlike u njihovim plaćama posljedica razlika u razini obrazovanja i iskustvu ili stvarnih razlika u naknadi koje se nude u različitim školama. Ono što jesu ustanovili jest to da su učiteljske plaće mnogo niže od onih u drugim zanimanjima i tradicionalnim profesijama. Iako, u Hrvatskoj, država propisuje minimalnu osnovicu plaće odgajatelja, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju propisuje da lokalna uprava i samouprava kao osnivač određuje plaće. Dakle, i kod nas postoji niz različitih čimbenika koji ometaju jasno određivanje plaće odgajatelja, ali svakako se može reći kako je ona prije niska nego visoka. Za razliku od plaća i benefita koje bi trebali moći relativno lako odrediti, prestiž je onaj kojega je teško odrediti radi stupnja subjektivnosti kojega uz njega vezujemo. U određenju prestiža pomaže nam procjena percepcije javnosti o tome koje su vrste zanimanja ili profesija više ili manje prestižne. Ingersoll i Collins (2018) iznijeli su podatke koji nalažu da je poučavanje ocijenjeno kao srednje prestižno, kao i mnoga druga zanimanja kojima prevladavaju žene. Također, govore i kako tijekom vremena osnovnoškolska i srednjoškolska nastava postižu više razine prestiža, ali kako ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju razina prestiža opada radi posebne hijerarhije statusa unutar nastavničkog zanimanja.

Iako se počeci odgajateljske profesije u Hrvatskoj nadziru još u 15. stoljeću, rani i predškolski odgoj i obrazovanje postali su dijelom sustava odgoja i obrazovanja tek 1970-ih godina. Odgajateljska profesija uglavnom se svrstava u poluprofesije zato što još uvijek nema zadovoljene ključne elemente koji zanimanje čine profesijom. Fatović (2016) govori kako odgajatelji još uvijek nisu definirali jasnu bazu znanja radi čega su podložni uplitanju nestručnjaka u pitanja profesije te vanjskoj kontroli, što uvelike šteti njihovoj autonomiji, a navodi kako nije razvijena ni samoregulacija profesije u smislu jedinstvene asocijacije koja bi brinula o pitanjima struke, licenciranju ili uspostavljanju jednoznačnog etičkog kodeksa. Nadalje, Vujičić, Boneta i Ivković (2015) ističu kako odgajatelji imaju i niski status u društvu, što je najuočljivije iz korištenja termina *teta* kada se govori o odgajatelju i kojim se ne potiče izgradnja javno cijenjene profesionalne subkulture. Fatović (2016) nadodaje i kako rani i predškolski odgoj ne pripadaju obaveznom dijelu sustava odgoja i obrazovanja radi čega se vrtiči često promatraju kao servisi za roditelje što, također, umanjuje ozbiljnost njegove prezentacije u očima šire javnosti. Pokretanjem diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja stvorio se dobar početak za otvaranje mogućnosti kojima se mogu pokrenuti znanstvena istraživanja koja će pomoći odgajateljskoj profesionalizaciji i dobivanju zasluženoga statusa. Kako bi dosegli status profesije valja poraditi na profesionalnom razvoju svakoga pojedinoga odgajatelja. Fatović (2016) smatra kako odgajatelji, kao profesionalci koji posjeduju kompetencije za obavljanje svoje profesionalne uloge, moraju postati akteri koji će sustavno raditi na promociji i prezentaciji uloge ranoga i predškolskog odgoja unutar obrazovnog sustava čime bi postali i nosioci promjene percepcije u odnosu na samu profesiju i sustav.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Definiranje pojmova

"**Zvanje** označava obrazovanje, više ili manje specijalizirano, koje je pojedinac stekao u toku svog školovanja..." (Šporer, 1990, str. 15)

"**Zanimanje** označava posao koji pojedinac obavlja kao svoju svakodnevnu radnu aktivnost kojom osigurava sredstva za život." (Šporer, 1990, str. 15)

Profesiju definiramo kao zanimanje koje ima monopol nad nekim kompleksnim dijelom znanja i praktičnih vještina za koje je potrebno dugotrajno školovanje, odnosno visoko obrazovanje, te je jasno prepoznatljiva u društvu. (Šporer, 1990)

Poluprofesije su ona zanimanja koja imaju djelomično razvijene osnovne elemente koji karakteriziraju profesiju (Šporer, 1990)

Feminizacija opisuje pomak u rodnim ulogama pojedinca, grupe, organizacije ili društva ka ženstvenim osobinama. (Douglas, 1977; u Jukić, 2013)

Cilj i svrha istraživanja

Cilj rada je utvrditi stavove studenata preddiplomskoga studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o statusu odgajateljske profesije u hrvatskom društvu. Vujičić (2008) govori kako je kultura na društvenoj razini sustav vjerovanja, stavova i normi ideologije koja postoji izvan granica konteksta te kako se ta vjerovanja, stavovi i norme prenose novim članovima kulture koje oni usvajaju tijekom godina u procesu cjeloživotnog učenja. Ispitivanjem stavova studenata, kao budućih profesionalaca, dobivamo uvid u njihovu početnu sliku statusa profesije kojom će se baviti u budućnosti. Stavovi studenata mogu poslužiti kao polazišna točka za adekvatno osnaživanje studenata kako bi mogli postati nosioci promjene percepcije statusa odgajateljske profesije u hrvatskome društvu.

Hipoteze istraživanja

H1: *Motivi studenata pri upisu studija RPOO više su povezani uz idealiziranu sliku sadržaja odgajateljskog posla, a manje uz njene radne i tržišne uvjete.*

S obzirom na tržišnu poziciju odgajateljske struke, koja je lošija u odnosu na struke slične razine obrazovanja, pretpostavljamo da je većini studenata upis studija RPOO-a prvotni odabir zbog idealizirane predodžbe o sadržaju budućeg zanimanja.

H2: *Studenti RPOO-a smatraju da njihovo buduće zanimanje ima niti visok niti nizak društveni status u hrvatskom društvu*

Stavovi studenata o odgajateljskoj profesiji važni su jer i oni stvaraju sliku statusa odgajateljske profesije u hrvatskom društvu. Pošto su studenti aktivni članovi društva okruženi su i upoznati s mnoštvom različitih zanimanja i profesija. Uspoređujući moć, prestiž, ugled i plaće s ostalim strukama, pretpostavka jest da će studenti svoju buduću profesiju rangirati kao srednje pozicioniranu.

H3: *Studenti RPOO-a smatraju da bi njihovo buduće zanimanje trebalo imati viši status u hrvatskom društvu.*

Budući da su studenti upoznati s važnošću koju rani i predškolski odgoj i obrazovanje imaju za društvo, a s druge strane i uvjetima u kojima se to područje trenutno nalazi, pretpostavka je kako će studenti smatrati da bi njihovo buduće zanimanje trebalo bolje kotirati u hrvatskome društvu.

H4: *Studenti RPOO-a viših godina studija niže rangiraju status odgajateljske profesije od studenata nižih godina studija*

Studenti upisuju studij RPOO-a na temelju idealizirane slike budućeg zanimanja koja se vremenom mijenja. Studiranjem studenti šire svoju bazu teorijskoga, a metodičkim vježbama u vrtiću, i praktičkog znanja o budućoj profesiji, čime stječu kompleksniju i realniju sliku odgajateljske struke no što su ju imali pri upisu na fakultet.

H5: *Ispitanicima kojima je ovaj fakultet bio prvi izbor, značajniji motiv upisa bio je idealizirana slika profesije, dok su ispitanici kojima je bio "rezervna opcija" češće upisivali fakultet zbog toga što odgajateljsku profesiju smatraju lagodnom.*

Pretpostavljamo da je, ispitanicima kojima je ovaj fakultet bio primarni odabir, glavni motiv upisa bio slika odgajateljske profesije na temelju vlastitoga vrtičkog iskustva iz djetinjstva. Takva je slika, vrlo vjerojatno, u potpunosti iskrivljena u odnosu na ono što odgajateljska profesija zbilja jest. S druge strane, u današnje je vrijeme upis na fakultete dio dominantne tranzicije u odraslost, pa mnogi upisuju fakultete koji im nisu bili prioritet. Pretpostavljamo da se tada često vode kriterijima težine fakulteta i stereotipima koji su povezani uz buduće profesije.

Uzorak i provedba istraživanja

U razdoblju od 13. svibnja do 31. svibnja 2022. godine provedeno je terensko istraživanje na prigodnom uzorku od 152 studenta koji polaze preddiplomski studij za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci. U istraživanju je sudjelovalo 100 redovnih i 52 izvanrednih studenata od čega je 150 studentica, a 2 studenta. Ispitivanje je bilo transverzalno, odnosno, upitnik su ispunjavali svi studenti koji su u tom razdoblju bili prisutni na nastavi. Ispunjavanje upitnika bilo je dobrovoljno i anonimno.

Operacionalizacija (mjerni instrumenti)

U svrhu ovoga istraživanja sastavljen je upitnik kojim se ispituju stavovi studenata preddiplomskoga studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o statusu odgajateljske profesije u hrvatskom društvu. Metoda istraživanja jest anketa, a tehnika prikupljanja podataka upitnik. Upitnik sadrži šest mjernih instrumenata: *Motivi odabira odgajateljske profesije*, *Status različitih struka u hrvatskom društvu*, *Poželjan status različitih struka u hrvatskom društvu*, *Kvaliteta obrazovanja odgajatelja*, *Feminizacija odgajateljske profesije*, *Sociodemografske i socioekonomske varijable*.

Čestice mjernog instrumenta *Motivi odabira odgajateljske profesije* preuzete su i prilagođene iz istraživanja *Motivi odabira učiteljske profesije* Ivković, Boneta i Vujičić (2018). Ovaj mjerni instrument mjeri motive studenata koji su utjecali na njihovu odluku da upišu studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, te na odluku da se i u budućnosti bave odgajateljskim pozivom. Sastoji se od 20 varijabli kojima je pridružena

skala procjene Likertova tipa od četiri stupnja (1 – uopće nije utjecalo, 2 – malo je utjecalo, 3 – dosta je utjecalo, 4 – presudno je utjecalo). Također, uvrštena je varijabla *Upis studija RPOO kao prvotni odabir* kojoj je pridružena skala višestrukog odabira (1 – htio/htjela sam upisati isključivo ovaj studij, 2 – nisam mogao/mogla upisati drugi studij, pa sam upisao/la ovaj, 3 – ne zanima me studiranje, želim još neko vrijeme odgoditi traženje posla), te varijabla *Namjeravate li raditi u odgajateljskoj struci* kojoj je pridružena skala procjene Likertova tipa od tri stupnja (1 – ne, 2 – Možda, nije mi važno gdje radim, 3 – svakako)

- To je dobro plaćen posao
- To je manje stresna profesija od drugih
- Značaj koji odgajateljska profesija ima u društvu
- Volim djecu
- Odgajatelji imaju povoljno radno vrijeme
- Teško je dobiti otkaz
- Nudi mogućnost brzog zapošljavanja po završetku studija
- Kreativnost i raznolikost posla
- Mogućnost brzog zapošljavanja po završetku studija
- Mogućnost uzimanja slobodnih dana i bolovanja radi djeteta
- Manja kompeticija (međusobno natjecanje) među kolegama nego u drugim zanimanjima
- Odgajateljski posao je primjeren obiteljskim ženama
- Rad u vrtiću je sigurniji od rada u privatnom sektoru
- Fakultet nije težak
- Imam vezu za dobivanje posla u struci
- Sigurnost radnog mjesta
- Imam rođake koji su odgajatelji
- Lakše je raditi s djecom nego s odraslima
- Upis studija RPOO kao prvotni odabir
- Namjeravate li raditi u odgajateljskoj struci

Mjerni instrument *Status različitih struka u hrvatskom društvu* mjeri stavove studenata o trenutnom statusu različitih profesija u hrvatskom društvu. Ovaj mjerni

instrument sastoji se od šest čestica kojima je pridružena skala procjene Likertova tipa od pet stupnjeva. (1 – vrlo nizak, 2 – nizak, 3 – niti se visok, niti nizak, 4 – visok, 5 – vrlo visok)

- Konobarica
- Pravnica
- Odgajateljica
- Frizerka
- Profesorica na fakultetu
- Učiteljica razredne nastave

Mjerni instrument *Poželjan status različitih struka u hrvatskom društvu* mjeri stavove studenata o tome kakav bi trebao biti društveni status prethodno navedenih profesija u hrvatskom društvu u odnosu na trenutni status tih profesija. Ovaj mjerni instrument sastoji se od šest čestica kojima je pridružena skala procjene Likertova tipa od tri stupnja. (1 – niži nego što je sada, 2 – isti kao što je sada, 3 – viši nego što je sada) Ove struke odabrane su za ovaj mjerni instrument zato što, prema elementima koji zanimanje razlikuju od profesije, svaka od njih pripada nekoj od kategorija zanimanja, poluprofesije ili profesije. Kako bi pridobili što realnije rezultate za usporedbu svakoj su kategoriji pridružene po dvije struke, a pošto je odgajateljska profesija vrlo feminizirana odlučili smo i ostale struke navesti u ženskome rodu.

Mjerni instrument *Kvaliteta obrazovanja odgajatelja* mjeri stavove studenata o potrebnoj razini i kvaliteti fakultetskog obrazovanja odgajatelja. Ovaj mjerni instrument sastoji se od devet čestica kojima je pridružena skala procjene Likertova tipa od pet stupnjeva. (1 – uopće se ne slažem, 2 – djelomično se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – djelomično se slažem, 5 – slažem se u potpunosti) Također, uvrštena je i varijabla *Težina studija RPOO u odnosu na druge studije* kojoj je pridružena skala procjene Likertova tipa od pet stupnjeva (1 – znatno lakši od drugih studija, 2 – nešto lakši od drugih studija, 3 – podjednako težak kao i drugi studiji, 4 – nešto teži od drugih studija, 5 – znatno teži od drugih studija)

- Trebala bi postojati srednja škola za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u kojoj bi započinjala specijalizacija odgajatelja koja bi se nastavljala na fakultetu
- Primjereno je da se odgajatelje naziva "teta"
- Nakon završetka preddiplomske razine planiram upisati diplomski studij RPOO-a
- Kada bi postojala srednja škola za odgajatelje ne bih imao/imala potrebu dalje se usavršavati na fakultetu
- Na fakultetu imamo (s obzirom na okolnost covida) dovoljno praktične nastave u dječjim vrtićima
- Tijekom fakultetskog obrazovanja upoznat/a sam s pravnim dokumentima o pravima i obavezama odgajatelja
- Primarna zadaća odgajatelja jest čuvanje djece
- Odgajateljskom profesijom trebale bi se baviti samo osobe sa završenim studijem RPOO
- Težina studija RPOO u odnosu na druge studije

Mjerni instrument *Feminizacija odgajateljske profesije* mjeri stavove studenata o feminizaciji odgajateljske profesije. Ovaj mjerni instrument sastoji se od devet čestica kojima je pridružena Likertova skala procjene od pet stupnjeva. (1 – uopće se ne slažem, 2 – djelomično se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – djelomično se slažem, 5 – slažem se u potpunosti)

- Odgajateljsko zanimanje primjerenije je ženama, nego muškarcima
- U odgajateljskoj profesiji trebalo bi biti više muškaraca
- Muško – ženski odgajateljski par u skupini optimalan je za provođenje odgojno – obrazovne djelatnosti
- Odgajateljska profesija muškarcima je neprivlačna
- Porastom broja muških odgajatelja u odgajateljskoj profesiji porastao bi njen društveni status
- Društvo muškarce smatra prijatnijom u dječjem okruženju
- Odgajateljice (žene) su kompetentnije od odgajatelja (muškaraca)
- Odgajateljska profesija je podcijenjena jer u njoj dominiraju žene

- Muškarci ne bi smjeli biti isključeni iz tradicionalno "ženskih" profesija samo na temelju svog spola

Sociodemografske i socioekonomske varijable bile su: procjena imovinskog stanja obitelji, spol, dob, prosjek ocjena u prethodnom semestru, završena srednja škola, razina obrazovanja majke, razina obrazovanja oca, položaj majke na radnome mjestu, položaj oca na radnome mjestu, veličina naselja u kojemu je ispitanik odrastao, te tko u obitelji roditelja donosi ključne odluke.

Metoda obrade podataka

Analiza podataka provedena je u statističkom paketu IBM SPSS Statistic 26, a korištene su univarijatne i bivarijatne statističke procedure. Univarijatnim statističkim postupcima prikazani su postoci distribucije odgovora na pojedina pitanja, aritmetičke sredine (M) te standardne devijacije (SD), a bivarijatnim analizama su testirane razlike između skupina ispitanika (hi-kvadrat test, t-test¹).

¹ Statističke vrijednosti p u svim analizama će biti prikazane s oznakom * za $p < 0,01$ i oznakom ** za $p < 0,001$.

REZULTATI I RASPRAVA

Struktura ispitanika

U Tablici 1 prikazani su deskriptivni statistički podaci sociodemografskih karakteristika.

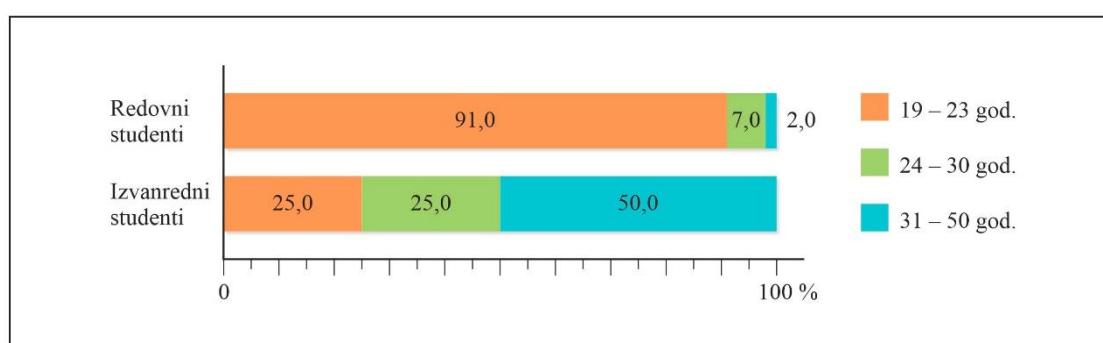
Tablica 1: Sociodemografske karakteristike ispitanika (u %)

Spol		Način izvođenja studija	
Žensko	98,7	Redoviti student	65,8
Muško	1,3	Izvanredni studenti	34,2
Obrazovanje majke		Obrazovanje oca	
Osnovna škola	3,3	Osnovna škola	7,3
Trogodišnja srednja škola	8,6	Trogodišnja srednja škola	20,7
Četverogodišnja srednja škola	53,9	Četverogodišnja srednja škola	42,7
Viša škola	12,6	Viša škola	14,7
Fakultet	21,7	Fakultet	14,7
Prosjeck ocjena u prethodnom semestru		Tko u obitelji Vaših roditelja donosi ključne odluke?	
Do 3,5	8,9	Uglavnom odlučuje otac	2,0
3,5 – 4,49	69,9	Češće odlučuje otac	5,3
4,5 i više	21,2	Zajedno odlučuju otac i majka	68,0
Dob	M=24,39	Češće odlučuje majka	17,2
19-23 godina	68,4	Uglavnom odlučuje majka	7,3
24-30 godina	13,2	Kako procjenjujete imovinsko stanje Vaše obitelji?	
31-50 godina	18,4	Znatno lošije od većine	3,3
Završena srednja škola		Nešto lošije od većine	5,3
Gimnazija	52,7	Niti boje niti lošije od većine	66,4
Strukovna škola	47,3	Nešto bolje od većine	21,7
Veličina naselja odrastanja		Znatno bolje od većine	3,3
Do 1.000	18,5	Godina studija	
1.001 – 10.000	37,1	Prva	28,3
10.001 – 100.000	22,5	Druga	38,2
100.001 i više	21,9	Treća	33,6

Iz navedenih rezultata vidljivo je kako su gotovo svi ispitanici ženskoga roda što potvrđuje tezu o potpunoj feminizaciji odgajateljske profesije. Dvije trećine ispitanica u dobi je između 19 i 23 godine, nakon kojega slijede one u dobi između 31 i 50 godina (18,4%), dok ih je najmanje u rasponu od 24 do 30 godina (13,2%) Možemo uvidjeti kako

na je na svaku studijsku godinu upisana po trećina ispitanika. Što se tiče načina izvođenja studija, dvije trećine ispitanica upisano je na redovni studij, a jedna trećina na izvanredni studij. Kako bi utvrdili koliki je udio ispitanica starijih od 23 godine s obzirom na način izvođenja studija korišten je HI-kvadrat test. Rezultati iz Tablice 2 sugeriraju kako je takvih ispitanica među izvanrednim studentima tri četvrtine, a među redovitim manje od desetine.

Slika 1: Udio studenata na redovnom/izvanrednom studiju prema dobi (u %)

$$\chi^2=72,993^{**}; df=2; \text{Kramerov } V=,693$$

Nešto više od polovine uzorka prije fakulteta završila je gimnaziju, a njih neznatno manje strukovnu školu. Pri provođenju upitnika ispitanice su same upisivale odgovore o tome koju su srednju školu završile, a nakon uvida u podatke srednje škole kategorizirali smo u gimnaziju i strukovne škole radi bolje homogenosti rezultata. U prethodnom semestru svaka je peta ispitanica ostvarila odličan uspjeh, njih nešto više je ostvarilo vrlo dobar uspjeh, a manje od desetine je u prethodnom semestru imalo prosjek manji od 3,5. Najveći dio (trećina) ispitanica odrasla je u naseljima od 1001 do 10000 stanovnika, a po petina ispitanica odrasla je u preostale tri kategorije naselja.

Najbrojnija kategorija obrazovanja i kod majki i kod očeva je četverogodišnja srednja škola, a kada ovoj kategoriji pribrojimo roditelje niže razine obrazovanja dolazimo do podatka da roditelji dvije trećine ispitanika nisu završili fakultet. Te ispitanice imaju šansu nadmašiti obrazovnu razinu svojih roditelja, odnosno gledano međugeneracijski one imaju šansu ostvariti obrazovnu uzlaznu mobilnost. Kategorije "osnovna škola" i "trogodišnja srednja škola" su u daljnjoj statističkoj analizi, zbog statističke korektnosti („mršavih“ ćelija) spojene. Isto smo učinili i s kategorijama

"znatno lošije/bolje od većine" i "nešto lošije/bolje od većine". Većina ispitanica smatra kako je njihovo imovinsko stanje prosječno, dok je tri puta više onih koje smatraju da je njihovo imovinsko stanje bolje, nego onih koje misle da je gore od prosjeka. Na temelju procjene ispitanica možemo zaključiti da je, s obzirom na obiteljsku raspodjelu moći, dvije trećine obitelji egalitarno. U preostalim obiteljima tri puta češće važniju ulogu imaju majke u odnosu na očeve, što je ponajviše povezano s višim obrazovanjem majki. Možemo reći kako među obiteljima ispitanica nakon egalitarnih obitelji slijede matrijarhalne. Radi valjanije statističke analize u daljnjim koracima, kategorije "uglavnom odlučuje otac/majka" i "češće odlučuje otac/majka" pripojene su jedna drugoj.

Odabir odgajateljske profesije

Provjeru razloga upisa ovog fakulteta započeli smo direktnim pitanjem o tome je li studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ispitanicima bio prvi odabir.

Tablica 2: Upis studija RPOO kao prvotni odabir (u %)

Htio/htjela sam upisati isključivo ovaj studij	72,4
Nisam mogao/mogla upisati drugi studij, pa sam upisala ovaj	25,0
Ne zanima me studiranje, želim još neko vrijeme odgoditi traženje posla	2,6

Iz prikazanih rezultata (Tablica 2) vidljivo je kako je tri četvrtine ispitanica htjelo upisati isključivo studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Gotovo jednake rezultate dobili su i Ivković, Boneta i Vujičić (2018) kada su istraživali razloge odabira učiteljske profesije. Studiranje je očito motiviralo dio onih kojima je ovaj studij bio „rezervna varijanta“, pa tri petine njih namjerava u budućnosti, raditi u odgajateljskoj struci.

Tablica 3: Namjeravate li raditi u odgajateljskoj struci (u %)

Ne	2,6
Možda, nije mi važno gdje radim	13,8
Svakako	83,6

Pošto većina ispitanica svoju profesionalnu budućnost vidi u struci, zanimalo nas je postoji li povezanost s njihovim prvotnim odabirom studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Iz tog razloga učinjen je Hi-kvadrat test. Rezultati (Slika 2) otkrivaju kako se samo 7,3% ispitanica, kojima je upis ovoga studija bio primarna opcija, izjasnilo kako ne namjeravaju nužno raditi u odgajateljskoj struci, dok ih se 92,7% izjasnilo kako to svakako namjerava učiniti. 40,5% ispitanica kojima je ovaj fakultet bio rezervna varijanta ne namjerava nužno raditi u odgajateljskoj struci, ali ih 59,5% svakako namjerava zaposliti se kao odgajatelj. Možemo zaključiti kako je prvotni odabir za upis ovoga studija itekako povezan s namjerom bavljenja odgajateljskom profesijom u budućnosti ispitanica.

Slika 2: Hi-kvadrat test prvotnog odabira studija i namjere bavljenja odgajateljskom strukom (u %)

$\chi^2=24,384^{**}$; $df=1$; Kramerov $V=,401$

Da bi istražili koji su motivi povezani s odabirom odgajateljske profesije, ispitanicama smo ponudili one koje se odnose na idealiziranu sliku odgajateljske profesije, lagodnu profesiju, sigurnost zaposlenja, te statusno primamljivu profesiju. Indikatori idealizirane slike sadržaja su varijable *volim djecu* i *kreativnost i raznolikost posla*, a lagodnu profesiju karakteriziraju varijable *fakultet nije težak* i *to je manje stresna profesija od drugih*. Varijable *teško je dobiti otkaz* i *sigurnost radnog mjesta* indikatori su sigurnoga zaposlenja, dok se varijable *značaj koji odgajateljska profesija ima u društvu* i *to je dobro plaćen posao* odnose na statusno primamljivu profesiju.

Rezultati upućuju na zaključak da su ljubav prema djeci i kreativnost i raznolikost posla ($M>3,50$), motivi koji su presudno utjecali na odabir bavljenja odgajateljskom profesijom, a na dvije trećine ispitanika je uvelike utjecalo i mišljenje kako je jednostavnije raditi s djecom nego s odraslima. Upravo radi ovih varijabli možemo zaključiti kako su s odlukom bavljenja odgajateljskom profesijom prvenstveno povezani intrinzični i emocionalni motivi radi kojih je ona u kolektivu često okarakterizirana kao "pozivom". "Mogućnost brzog zapošljavanja po završetku studija", "povoljno radno vrijeme" i "mogućnost usklađivanja posla i obiteljskih obaveza" motivi su koji su dosta utjecali na odabir ispitanica. Mogli bi reći kako su ovi motivi povezani uz sigurnost radnoga mjesta i fleksibilnost radnoga vremena, ali se trećina ispitanica izjasnila kako sigurnost radnoga mjesta na njihovu odluku uopće nije utjecala, dok je na drugu trećinu utjecala malo, a čak se dvije trećine ispitanica izjasnilo kako na njih uopće nije utjecala varijabla "teško je dobiti otkaz". Značaj koji odgajateljska profesija ima u društvu i varijable koje odgajateljsku profesiju opisuju kao lagodnu profesiju uglavnom su malo

utjecali na odluku ispitanica da se njome bave. Na posljertku, iz rezultata je vidljivo kako na većinu ispitanica uopće nije utjecalo postojanje veze za dobivanje posla u struci ili članovi obitelji koji su odgajatelji, te ih uopće nije motivirala plaća čemu je vjerojatno razlog to da ju procjenjuju nedostatnom. Dakle, mogli bi reći kako su motivi studenata pri upisu ovoga studija više povezani uz idealiziranu sliku onoga što smatraju kakav odgajateljski posao jest, nego što su povezani s radnim uvjetima struke. Ovakvi rezultati govore u prilog prve postavljene hipoteze "Motivi studenata pri upisu studija RPOO više su povezani uz idealiziranu sliku sadržaja odgajateljskog posla, a manje uz njene radne i tržišne uvjete."

Tablica 4: Motivi odabira odgajateljske profesije (u %)

	1	2	3	4	M	SD
Volim djecu	1,3	3,3	17,1	78,3	3,72	,589
Kreativnost i raznolikost posla	0,0	3,9	27,0	69,1	3,65	,555
Mogućnost brzog zapošljavanja po završetku studija	9,2	17,1	38,8	34,9	2,99	,946
Lakše je raditi s djecom nego s odraslima	12,5	21,7	30,9	34,9	2,88	1,029
Odgajatelji imaju povoljno radno vrijeme	13,9	25,8	39,7	20,5	2,67	,957
Nudi mogućnost usklađivanja posla i obiteljskih obaveza	20,5	25,8	36,4	17,2	2,50	1,006
Značaj koji odgajateljska profesija ima u društvu	32,9	27,6	26,3	13,2	2,20	1,042
Sigurnost radnog mjesta	32,5	29,1	24,5	13,9	2,20	1,046
Mogućnost uzimanja slobodnih dana i bolovanja radi djeteta	46,7	24,3	20,4	8,6	1,91	1,006
Fakultet nije težak	49,7	25,2	19,2	6,0	1,81	,948
Rad u vrtiću je sigurniji od rada u privatnom sektoru	53,9	25,7	17,1	3,3	1,70	,869
Manja kompeticija (međusobno natjecanje) među kolegama nego u drugim zanimanjima	57,6	26,5	8,6	7,3	1,66	,917
Odgajateljski posao je primjeren obiteljskim ženama	63,8	15,8	13,2	7,2	1,64	,967
To je manje stresna profesija od drugih	54,6	36,8	7,9	0,7	1,55	,669
Teško je dobiti otkaz	62,0	23,3	12,0	2,7	1,55	,807
To je dobro plaćen posao	58,6	34,9	6,6	0,0	1,48	,619
Imam rođake koji su odgajatelji	78,9	7,2	8,6	5,3	1,40	,856
Imam vezu za dobivanje posla u struci	80,3	13,2	1,3	5,3	1,32	,750

(1= uopće nije utjecalo, 2= malo je utjecalo; 3=dosta je utjecalo; 4= presudno je utjecalo)

Za provjeru hipoteze "Ispitanicima kojima je ovaj fakultet bio prvi izbor, značajniji motiv upisa bio je idealizirana slika profesije, dok su ispitanici kojima je bio "rezervna opcija" češće upisivali fakultet zbog toga što odgajateljsku profesiju smatraju lagodnom", korišten je T-test za nezavisne uzorke.

Tablica 5: Povezanost motiva težine fakulteta i razloga upisa studija RPOO

RAZLOG UPISA	N	M	T-test
Primarna opcija	110	1,69	,238*
Rezervna varijanta	42	2,15	

Rezultati analize pokazali su kako razlike postoje jedino u slučaju kada je motiv odabira studija bila njegova težina (Tablica 5). Prema aritmetičkoj sredini vidljivo je kako se ispitanice, kojima je ovaj studij bio rezervna varijanta, više slažu s tvrdnjom da je njihov motiv odabira fakulteta bio taj da on nije težak od ispitanica kojima je ovaj studij bio primarna opcija. Stoga je samo djelomično potvrđena peta hipoteza.

Kada smo analizirali povezanost sociodemografskih varijabli s motivima odabira odgajateljske profesije pronašli smo tri statistički značajne veze (Tablica 6). Ispitanicama koje su prethodno završile gimnaziju ovaj je fakultet češće bio rezervna varijanta od onih koje su pohađale strukovnu školu. Moguće je da je to posljedica prijašnjeg obrazovanja ispitanica pošto gimnazija omogućuje širi izbor daljnjeg obrazovanja, pa i pristup strukama koje imaju viši društveni status od odgajatelja. Također, izvanrednim je studentima ovaj fakultet češće bio primarni odabir nego redovnim studentima. Takvi rezultati ne iznenađuju pošto su izvanredni studenti u prosjeku stariji od redovnih što može značiti kako su imali jasnije odluke o tome čime se žele baviti u budućnosti. Rezultati su pokazali kako postoji i povezanost između načina izvođenja studija i tvrdnje "lakše je raditi s djecom nego s odraslima". Redovni studenti više su se slagali s ovim motivom od izvanrednih studenata.

Tablica 6: Povezanost sociodemografskih varijabli i motiva odabira odgajateljske profesije

		Motiv odabira	χ^2	<i>df</i>	Kramerov V
Sociodemografske varijable	Srednja škola	Razlog upisa	10,460**	1	,264
	Način izvođenja studija	Lakše je raditi s djecom nego s odraslima	11,545*	3	,276
		Razlog upisa	10,237**	1	,260

Kvaliteta obrazovanja odgajatelja

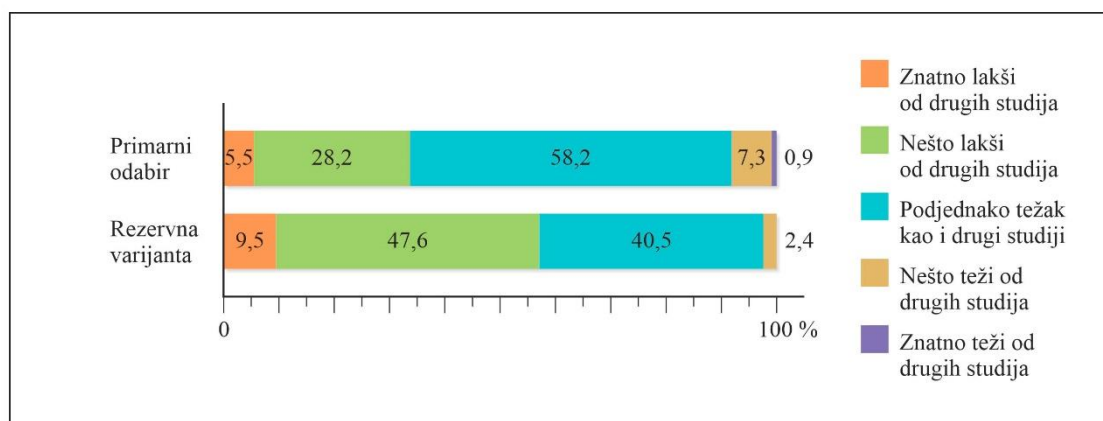
Pošto je stupanj organiziranosti institucije za profesionalno obrazovanje jedan od elemenata kojim zanimanje prerasta u profesiju, odlučili smo ispitati kako studentice ocjenjuju kvalitetu fakultetskog obrazovanja odgajatelja i misle li uopće da je ta razina obrazovanja potrebna za provođenje odgojno – obrazovnog rada.

Tablica 7: Težina studija RPOO u odnosu na druge studije (u %)

Težina studija RPOO u odnosu na druge studije	%
Znatno lakši od drugih studija	6,6
Nešto lakši od drugih studija	33,6
Podjednako težak kao i drugi studiji	53,3
Nešto teži od drugih studija	5,9
Znatno teži od drugih studija	0,7

Možemo uočiti kako rezultati prikazuju da polovina ispitanica smatra kako je studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja podjednako težak kao i drugi studiji, dok svaka treća ispitanica smatra da je nešto lakši od ostalih studija. U ovoj smo varijabli prve dvije i zadnje tri kategorije pripojili jedne drugima radi malih postotaka u onim krajnjima, odnosno radi broja "mršavih ćelija" u daljnjim statističkim analizama.

Slika 3: Hi-kvadrat test povezanosti težine studija i upisa fakulteta (u %)

$$\chi^2=6,990 **; df=1; \text{Kramerov } V=,214$$

Kako bi uvidjeli je li težina studija povezana s upisom tog studija kao prvotnog odabira proveden je Hi-kvadrat test (Slika 3). Rezultati su pokazali kako statistička značajnost postoji, ali kako je povezanost varijabli niska. 33,6% ispitanica kojima je ovaj

studij bio primarni odabir smatra kako je on lakši od drugih studija, dok njih 66,4% smatra da je podjednako težak ili teži od ostalih studija.

Tablica 8: Kvaliteta obrazovanja odgajatelja (u %)

	1	2	3	4	5	M	SD
Odgajateljskom profesijom trebale bi se baviti samo osobe sa završenim studijem RPOO.	0,7	2,0	6,6	13,8	77,0	4,64	,749
Trebala bi postojati srednja škola za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u kojoj bi započinjala specijalizacija odgajatelja koja bi se nastavljala na fakultetu.	13,9	9,3	23,2	21,9	31,8	3,48	1,385
Nakon završetka preddiplomske razine studija planiram upisati diplomski studij RPOO-a.	18,5	7,9	20,5	15,9	37,1	3,45	1,509
Tijekom fakultetskog obrazovanja upoznat/a sam s pravnim dokumentima o pravima i obavezama odgajatelja.	7,9	15,1	28,9	34,9	13,2	3,30	1,122
Primjereno je da se odgajatelje naziva "teta".	28,9	15,8	27,6	13,8	13,8	2,68	1,384
Kada bi postojala srednja škola za odgajatelje ne bih imao/imala potrebu dalje se usavršavati na fakultetu.	51,7	15,9	19,2	7,9	5,3	1,99	1,230
Na fakultetu imamo (s obzirom na okolnost covid) dovoljno praktične nastave u dječjim vrtićima.	54,6	18,4	17,1	6,6	3,3	1,86	1,124
Primarna zadaća odgajatelja jest čuvanje djece.	50,0	30,3	14,5	3,9	1,3	1,76	,933

(1= uopće se ne slažem, 2=djelomično se ne slažem, 3=niti se slažem, niti se ne slažem, 4=djelomično se slažem, 5=u potpunosti se slažem)

Najviše ispitanica u potpunosti se slaže kako bi se odgajateljskom profesijom trebale baviti samo osobe sa završenim studijem Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovakav postotak slaganja ukazuje na visoku svjesnost ispitanica o važnosti monopola nad teorijskim znanjem i njihovom potrebom da se područje ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja zaštiti od nestručnih osoba koje ovoj profesiji mogu pristupiti samo rutinskim djelovanjem. Polovina ispitanica smatra kako bi trebala postojati srednja škola u kojoj bi započinjala specijalizacija odgajatelja, a isto ih je toliko navelo kako bi i nakon završene srednje škole za odgajatelje imalo potrebu svoje obrazovanje nastaviti na visokoškolskoj razini. Jednako toliko ispitanica planira svoje obrazovanje, nakon završetka preddiplomske razine studija, nastaviti i na diplomskoj razini. Možemo zaključiti kako ispitanice imaju izraženu potrebu za sustavnom edukacijom i razumiju važnost cjeloživotnoga obrazovanja i osobnog napredovanja. Razumljivo je kako ispitanice smatraju kako nisu imale organizirano dovoljno praktične nastave u vrtićima radi okolnosti Covida-19, ali su zato uglavnom smatraju da su dovoljno upoznate s pravnim dokumentima o pravima i obavezama odgajatelja. Čak 80,3%

ispitanica se slaže kako primarna zadaća odgajatelja nije čuvanje djece, ali su vrlo podijeljenog mišljenja oko pitanja je li odgajatelje primjereno nazivati "teta". Moguće je da su određene ispitanice tijekom odgovaranja na ovu česticu u obzir uzele i djecu, radi čega takav naziv postaje prihvatljiviji. Pošto je titula jedan od glavnih simbola profesije i u velikoj mjeri utječe na sliku profesije koju ona ima u javnosti valjalo bi da studentice razumiju njenu važnost, žustrije se opiru nazivu "teta", te vlastitim primjerom potiču na korištenje titule "odgajatelj".

Tablica 9: Povezanost sociodemografskih varijabli i kvalitete obrazovanja odgajatelja

		Kvaliteta obrazovanja odgajatelja	χ^2	Kramerov V	df
Sociodemografske Varijable	Srednja škola	Trebala bi postojati srednja škola za RPOO u kojoj bi započinjala specijalizacija odgajatelja	14,649*	,314	4
	Studijska godina	Primjereno je da se odgajatelje naziva "teta"	68,794**	,476	8
		Nakon završetka preddiplomske razine studija planiram upisati diplomski studij	18,197*	,254	8

Tablica 9 prikazuje statistički značajne veze sociodemografskih varijabli i varijable "kvaliteta obrazovanja odgajatelja". Rezultati su pokazali kako se ispitanice koje su završile strukovnu školu više slažu s tvrdnjom da bi trebala postojati srednja škola u kojoj bi odgajatelji započinjali svoju specijalizaciju. Moguće je da takve stavove imaju radi iskustva koje nude strukovne škole pošto ne postoji statistička značajna veza s tvrdnjom da tada ne bi upisivale studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Nadalje, uočena je umjerena povezanost između studijske godine ispitanica te tvrdnje je li odgajatelje primjereno nazivati "teta". Ispitanice s 3. godine studija manje se slažu s tom tvrdnjom od onih s nižih godina studija. Pretpostavka je kako je tome tako zato što su one, tijekom godina studiranja, osvijestile kako naziv "teta" podcjenjuje stručnost i obrazovanje odgajatelja. Pronađena je i povezanost između studijskih godina s planiranjem upisa na diplomsku razinu studija. Studentice viših studijskih godina više se slažu da će upisati diplomski studij, što je očekivano pošto se takva odluka na njih odnosi u bližoj budućnosti za razliku od onih s nižih studijskih godina.

Feminizacija odgajateljske profesije

Udio ispitanica u uzorku naspram ispitanika, još je jedan od pokazatelja kako je odgajateljska profesija izuzetno feminizirana. Interesiralo nas kako o njoj razmišljaju ispitanice i koliko se slažu s određenim stereotipima koji se odnose na kulturni ideal društva da se tom profesijom bave nježne i brižne žene. Rezultati koje smo prikupili ovim mjernim instrumentom prvenstveno sugeriraju da se ispitanice u potpunosti slažu kako muškarci ne bi smjeli biti isključeni iz tradicionalno "ženskih" profesija na temelju svoga spola, a tome u prilog slijedi i mišljenje da bi u odgajateljskoj profesiji trebalo biti više muškaraca. Takvo mišljenje ukazuje kako ispitanice odgajateljsku profesiju ne vide kao proširenu ulogu žene koju ona ima u obitelji.

Tablica 10: Feminizacija odgajateljske profesije (u %)

	1	2	3	4	5	M	SD
Muškarci ne bi smjeli biti isključeni iz tradicionalno «ženskih» profesija samo na temelju svog spola	1,3	0,7	7,2	13,2	77,6	4,65	,757
U odgajateljskoj profesiji trebalo bi biti više muškaraca.	0,7	1,3	13,2	22,4	62,5	4,45	,820
Muško – ženski odgajateljski par u skupini optimalan je za provođenje odgojno – obrazovne djelatnosti.	2,0	1,3	30,9	32,2	33,6	3,94	,937
Porastom broja muških odgajatelja u odgajateljskoj profesiji porastao bi njen društveni status.	4,6	3,9	25,7	30,9	34,9	3,88	1,082
Odgajateljska profesija muškarcima je neprivlačna.	5,3	8,0	22,7	38,0	26,0	3,71	1,101
Odgajateljska profesija je podcijenjena jer u njoj dominiraju žene.	15,8	6,6	26,3	34,9	16,4	3,30	1,276
Društvo muškarce smatra prijetnjom u dječjem okruženju.	28,9	14,5	38,2	13,8	4,6	2,51	1,179
Odgajateljice (žene) su kompetentnije od odgajatelja (muškaraca).	55,3	19,1	15,1	9,2	1,3	1,82	1,080
Odgajateljsko zanimanje primjerenije je ženama, nego muškarcima.	60,5	13,8	20,4	4,6	0,7	1,71	,988

(1=uopće se ne slažem, 2=djelomično se ne slažem, 3=ni se slažem, ni se ne slažem, 4=djelomično se slažem, 5=slažem se u potpunosti)

Ispitanice su se uglavnom složile da je odgajateljska profesija podcijenjena jer u njoj dominiraju žene i kako bi društveni status porastao porastom broja muškaraca u njoj. Možemo pretpostaviti kako su ispitanice svjesne da žene općenito imaju manje društvene moći od muškaraca i kako bi im oni mogli pripomoći da steknu vanjsku prepoznatljivost. Dvije trećine ispitanica se složilo i da je muško-ženski par u skupini optimalan za provođenje odgojno – obrazovne djelatnosti, ali smatraju kako je odgajateljska profesija

muškarcima neprivlačna čemu bi jedan od razloga mogla biti procjena da društvo muškarce smatra prijatnijom u dječjem okruženju. Nadalje, samo desetina ispitanica se slaže da su odgajateljice (žene) kompetentnije od odgajatelja (muškaraca), a dvostruko manje njih podupire tvrdnju da je odgajateljsko zanimanje jednako primjereno i ženama i muškarcima. Ispitanice podržavaju ulazak većeg broja muškaraca u odgajateljsku profesiju jer smatraju kako bi tada porastao i društveni status iste, dok se većinski ne slažu s tvrdnjama koje podcjenjuju radnu kompetentnost muškaraca u navedenoj profesiji.

Kada smo provjeravali postoji li statistički značajna povezanost sociodemografskih varijabli i čestica mjernog instrumenta feminizacije odgajateljske profesije, pronašli smo kako postoji niska povezanost samo između varijable godine studija koju polaze ispitanice i tvrdnje "*društvo muškarce smatra prijatnijom u dječjem okruženju*" (Tablica 11). Studentice 3. godina studija nešto se više slažu s tom tvrdnjom, od onih nižih godina. Razlog tome mogli bi biti predmeti koje ispitanice imaju na 3. studijskog godini, a tiču se obitelji kao društvene grupe u kojima je obrađena i uloga muškarca, što je moglo potaknuti rasprave o temama nalik ovoj tvrdnji.

Tablica 11: Povezanost sociodemografskih varijabli i feminizacije odgajateljske profesije

		Feminizacija	χ^2	Kramerov V	df
Sociodemografske varijable	Studijska godina	Društvo muškarce smatra prijatnijom u dječjem okruženju	16,020*	,230	8

Trenutni i poželjni status profesija

Kako bi ispitali mišljenje ispitanica o statusu različitih profesija u hrvatskome društvu ponudili smo šest odabranih struka koje su one trebale rangirati, a zatim iznijeti i mišljenje o tome bi li taj status trebao biti viši, jednak ili niži od sadašnjega. U Tablici 12 veća vrijednost aritmetičke sredine ukazuje na viši stupanj u hijerarhiji.

Tablica 42: Status različitih struka u hrvatskom društvu (u %)

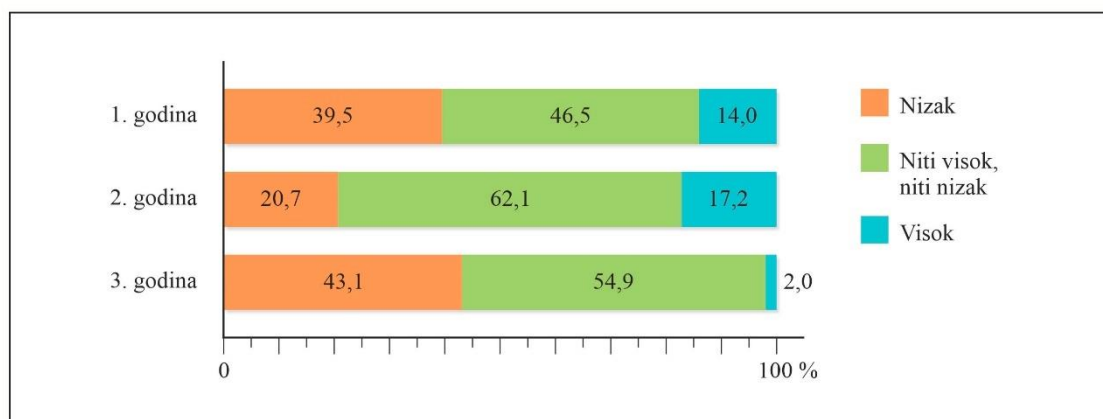
	1	2	3	4	5	M	SD
Pravnica	0,0	0,7	4,0	28,5	66,9	4,62	,598
Profesorica na fakultetu	0,0	1,3	8,6	35,1	55,0	4,44	,708
Učiteljica razredne nastave	0,0	10,5	42,1	44,1	3,3	3,40	,721
Odgajateljica²	7,9	25,7	55,3	9,9	1,3	2,71	,803
Frizerka	6,6	45,7	35,8	10,6	1,3	2,54	,822
Konobarica	19,9	43,7	30,5	4,6	1,3	2,24	,870

(1=vrlo nizak, 2=nizak, 3=niži visok, niži nizak, 4=visok, 5=vrlo visok)

Iz rezultata je vidljivo kako ispitanice smatraju kako pravnice i profesorice na fakultetu uživaju vrlo visoki status u društvu. O statusu učiteljica razredne nastave podijeljenog su mišljenja je li on visok ili niži visok, niži nizak, ali zato odlučno smatraju kako su odgajateljice statusno srednje rangirana profesija koja prije naginje niskom statusu nego visokom. Procjena studentica kako je odgajateljska profesija srednje rangirana potvrđuje drugu hipotezu. Najlošije rangirana zanimanja su ona frizerki i konobarica, iako je indikativno da je zbroj kategorija visokog ugleda kod frizerki veći nego kod odgajateljica. Ovi podaci potvrđuju drugu hipotezu o tome da će studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja smatrati da njihovo buduće zanimanje ima niži visok niži nizak društveni status u hrvatskom društvu. Uviđamo i kako ispitanice više rangiraju odgojno – obrazovne profesije iz institucija u kojima se stječe viša razina obrazovanja od onih u kojima je stereotipno veći naglasak na odgoju nego obrazovanju. Pretpostavljamo da je glavni razlog značajno višeg rangiranja učiteljske naspram odgajateljske struke, stupanj obrazovanja koji je potreban za obavljanje iste.

² Krajnje kategorije u varijabli "odgajateljica" međusobno smo pripojili kako bi u daljnjim statističkim obradama imali točniju statističku korektnost.

Slika 4: Hi-kvadrat test povezanosti godine studija i rangiranja statusa odgajateljske profesije (u%)

$$\chi^2=11,875 **; df=4; \text{Kramerov } V=,198$$

S ciljem da testiramo hipotezu "Studenti RPOO-a viših godina studija niže rangiraju status odgajateljske profesije od studenata nižih godina studija" proveden je Hi-kvadrat test. Iz rezultata je vidljivo kako povezanost između varijabli postoji, ali je slaba. Budući da su ispitanice viših godina studija, u komunikaciji s odgajateljima u vrtiću, dulje izložene tuđim profesionalnim iskustvima i imaju više praktičnog i teorijskoga znanja od onih s nižih godina, moguće je da su to razlozi koji su utjecali na njihove procjene o nižem društvenom statusu odgajateljske profesije.

Tablica 13: Poželjan status različitih profesija u hrvatskom društvu

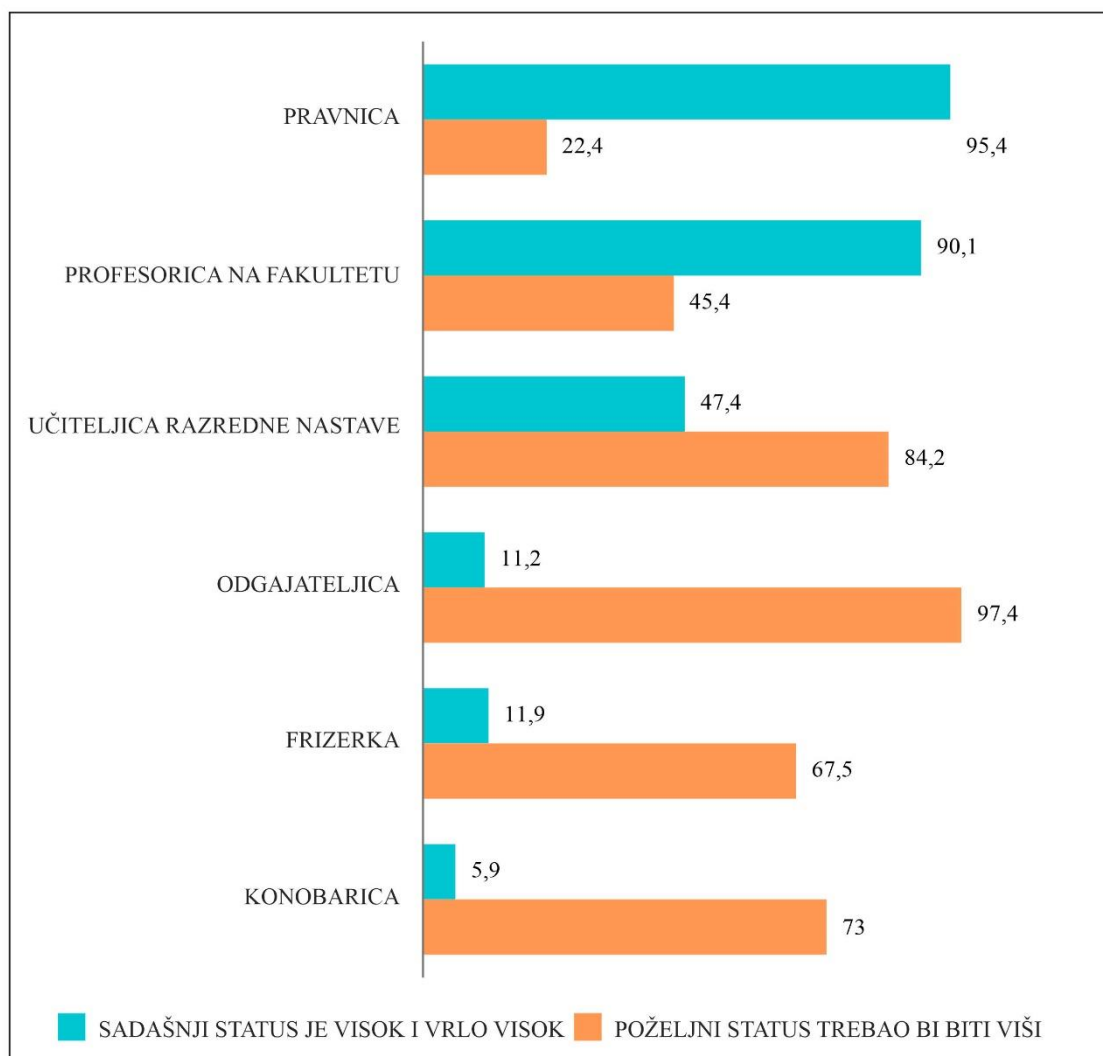
	1	2	3	M	SD
Odgajateljica	0,0	2,6	97,4	2,97	,161
Učiteljica razredne nastave	0,7	15,1	84,2	2,84	,389
Konobarica	4,6	22,4	73,0	2,68	,557
Frizerka	1,3	31,1	67,5	2,66	,502
Profesorica na fakultetu	1,3	53,3	45,4	2,44	,524
Pravnica	3,3	74,3	22,4	2,19	,471

(1=niži nego što je sada, 2=isti kao što je sada, 3=viši nego što je sada)

Iz podataka, koji nam govore o tome kakav bi status određena profesija trebala imati u odnosu na onaj kakav je trenutno (Tablica 13), možemo uvidjeti kako gotovo sve ispitanice smatraju da bi status odgajateljske profesije trebao biti viši nego što je sada, te kako samo u ovome slučaju niti jedna ispitanica ne smatra da bi on trebao biti niži. Ovi rezultati ujedno potvrđuju i treću hipotezu, a očekivani su jer su ispitanice, u okviru svog obrazovanja, upoznate s važnošću odgajateljske profesije i benefitima koji se ostvaruju

kada djetetu pružimo kvalitetne temelje za rast i razvoj. Istodobno, treba imati na umu da se radi o procjeni statusa njihove buduće profesije što svakako utječe na objektivnosti procjene ispitanica. Rezultati sugeriraju kako ispitanice smatraju da bi društveni status trebao porasti i učiteljicama razredne nastave, konobaricama te frizerkama. Iako bi vrijednosne stavove o nejednakosti društvenog statusa profesija valjalo dodatno istražiti, mogli bi pretpostaviti kako se u pozadini ovih rezultata krije neosvijestena ideja za egalitarnijim društvom u kojemu bi statusne razlike trebale biti manje nego što jesu.

Slika 5: Usporedba procjene sadašnjeg i poželjnog statusa (u %)

Za društveni status pravica, ispitanice uglavnom smatraju da bi trebao ostati isti kao što je sada, odnosno samo ih petina smatra da bi trebao biti viši. Takvi rezultati ne iznenađuju pošto su upravo tu profesiju ispitanice rangirale najviše u hijerarhiji. Iako su društveni status profesorica na fakultetu ispitanice ocijenile visokim, gotovo polovina smatra kako bi on trebao biti još viši. Ispitanice su bile podjeljene o sadašnjem statusu učiteljica razredne nastave, ali su zato uglavnom složne kako bi on svakako trebao biti viši nego što jest. Samo desetina ispitanica smatra kako su odgajateljice visoko statusno pozicionirane u društvu i gotovo sve se slažu kako bi on morao biti viši. Zanimljivo je kako je više ispitanica društveni status frizerki odredilo kao visokim, nego što su to učinile u slučaju s odgajateljskom profesijom. Razlog tome može biti cijena usluga koje obavljaju frizerke, a s kojima su ispitanice vjerojatno upoznate pošto se uglavnom radi o ženama. Struku konobarica je najmanje ispitanica ocijenilo visoko statusnom pa ih tri četvrtine smatra kako bi im status u društvu trebao porasti.

ZAKLJUČAK

Odgajateljska profesija, u posljednje vrijeme, postaje sve aktualnija tema u društvu. Nažalost, razlog tome češće su problemi povezani s premalim brojem vrtića, premalim plaćama odgajatelja ili ne poštivanja Državnog pedagoškog standarda. Jedan od razloga ovakvih problema mogao bi se kriti u tome što se odgajateljska profesija često kategorizira kao poluprofesije jer još uvijek nije prepoznata njena kompleksnost i važnost koju ima za cjelokupno društvo. Drugi je razlog njena gotovo apsolutna feminizacija, u još uvijek rodno tradicionalnom hrvatskom društvu. Stupanj vanjske prepoznatljivosti i priznatosti u društvu jest element koji odgajateljskoj profesiji najviše nedostaje kako bi se u potpunosti mogla smatrati "pravom" profesijom prema sociološkim definicijama. Svi su ostali elementi gotovo u potpunosti zadovoljeni.

Ovim se istraživanjem pokušala utvrditi percepcija studenata, kao budućih odgajatelja, o statusu odgajateljskog zanimanja u hrvatskome društvu. Smatramo kako je njihovo viđenje vrlo važno pošto će oni jednoga dana biti nosioci odgojno-obrazovnoga rada i koji će vlastitim trudom i zalaganjem pridonositi budućnosti ove profesije. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 152 studenta preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje Učiteljskog fakulteta u Rijeci.

Prva hipoteza *"motivi studenata pri upisu studija RPOO više su povezani uz idealiziranu sliku sadržaja odgajateljskog posla, a manje uz njene radne i tržišne uvjete"* je potvrđena. Rezultati su pokazali kako je ispitanice za upis ovoga fakulteta zaista najviše motivirala ljubav prema djeci i kreativnost i raznolikost posla. Moguće je da radni i tržišni uvjeti studenticama nisu bili motivacija za odabir ove profesije jer ih one ne smatraju zadovoljavajućima. Takvo što bi zasigurno, u budućnosti, valjalo podobnije istražiti.

I druga je hipoteza, *"studenti RPOO-a smatraju da njihovo buduće zanimanje ima niti visok niti nizak društveni status u hrvatskom društvu"*, potvrđena. Rezultati koji potvrđuju ovu hipotezu ukazuju kako su studentice vrlo realne o poziciji društvenoga statusa odgajatelja u društvu. Djelomično je ohrabrujuće što je odgajateljska profesija, naspram nekih drugih, i dalje relativno "mlada" što bi moglo značiti da ima mnogo mjesta za poboljšanje društvenoga statusa.

Treća hipoteza *"studenti RPOO-a smatraju da bi njihovo buduće zanimanje trebalo imati viši status u hrvatskom društvu"* jest također potvrđena. Rezultati su pokazali kako se nitko nije složio da bi društveni status odgajatelja trebao biti niži, a samo ih četvero smatra da bi trebao ostati jednak. Već smo naglasili kako ispitanice ne mogu biti u potpunosti objektivne pošto se radi o procjeni statusa njihove buduće profesije, ali smatramo kako je važno da imaju takvo mišljenje. Kako bi rješavali probleme valja ih prvo detektirati, a mišljenje da bi društveni status odgajatelja trebao biti viši možda je upravo prvi korak u smjeru da to i postane.

"Studenti RPOO-a viših godina studija niže rangiraju status odgajateljske profesije od studenata nižih godina studija" jest četvrta potvrđena hipoteza. Studenti viših godina studija dulje su u sustavu što vjerojatno uvelike utječe na njihovu procjenu društvenoga statusa. Fokus s predmeta koji se bave pristupu djeci, na višim se godinama, sve više pomiče prema odgajateljskoj profesiji u cjelini čime studentice dobivaju obuhvatniju i realniju sliku onoga što znači biti odgajatelj. Moguće je da osvještavanjem profesionalnosti buduće profesije raste i kritičnost u percepciji statusa odgajatelja u društvu.

Posljednja, peta hipoteza *"ispitanicima kojima je ovaj fakultet bio prvi izbor, značajniji motiv upisa bio je idealizirana slika profesije, dok su ispitanici kojima je bio "rezervna opcija" češće upisivali fakultet zbog toga što odgajateljsku profesiju smatraju lagodnom"* je djelomično potvrđena. Kada je učinjen t-test za nezavisne uzorke pronašli smo razlike jedino u slučaju motiva težine fakulteta. Moguće je kako ostale razlike nisu pronađene jer u kategorijama dihotomne varijable nije bio približno podjednak broj ispitanica. Upravo zato ne bi bilo loše ponovno provjeriti ovu hipotezu, ali na uzorku u kojemu će biti podjednak broj ispitanika.

Ostali rezultati istraživanja pokazali su kako su studenti uglavnom zadovoljni kvalitetom obrazovanja odgajatelja. Jedino bi tvrdnju o tome da je primaran posao odgajatelja čuvanje djece valjalo dodatno istražiti, jer iako studentice na fakultetu uče upravo suprotno, ipak ima, doduše malo, onih koje su se s tom tvrdnjom složile. Rezultati koje smo dobili analiziranjem feminizacije odgajateljske profesije otkrivaju da ispitanice uglavnom smatraju kako je jedan od razloga podcijenjenosti odgajateljske profesije

dominacija žena, pa sukladno tome smatraju kako bi u njoj trebalo biti više muškaraca čime bi porastao i njen društveni status.

Možemo zaključiti kako su stavovi studenata o njihovoj budućoj profesiji dobar temelj za njihovo osnaživanje kako bi postali učesnici u promicanju uloge i važnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanje te njegove percepcije u javnosti. Studenti su oni koji tek moraju naučiti kako vlastitim znanjem i angažmanom mogu napraviti promjene za boljitak odgajateljske profesije. Autorica Barth (2004) napisala je kako, da bi nekome nešto objasnili ili da bi ga nečemu naučili, prvo moramo razumjeti što on već razumije i zna. Ovaj bi rad, kao prikaz studentskih stavova, mogao pomoći u pronalaženju polazišne točke razumijevanja koja bi poslužila da se nove generacije odgajatelja pripreme za unapređivanje prvenstveno sebe kao profesionalaca, ali na taj način i same profesije u cijelosti jer svaka promjena započinje pojedincem.

LITERATURA

- Abbott, A. (2001). Sociology of Professions. U: Smelser, N. J., Baltes, P.B (ur.). *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, 12166- 12169.
- Aleksić, A. (2007). Poslovna etika-element uspješnog poslovanja. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 5 (1), 419-429.
- Barth, B-M. (2004). *Razumjeti što djeca razumiju: struktura znanja i njegovo oblikovanje: problemi prijenosa znanja*. Zagreb: Profil International.
- Bašić, S. (2011). (Nova) slika djeteta u pedagogiji djetinjstva. U: Maleš, D. (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb:FF, Zavod za pedagogiju
- Batistič Zorec, M. (2003). Razvojna psihologija i odgojna praksa u vrtićima. U: Paragvaj, Ujčić (ur.) *Postignuća u praksi i teoriji predškolskog odgoja*. Opatija.
- Blanuša Trošelj, D. i Ivković, Ž. (2016). Building the profession: professional ethics and preschool teacher's education. *Školski vjesnik*, 65 (3), 403-420.
- Bolton, S., Muzio, D. (2008). *The paradoxical processes of feminization in the professions: the case of established, aspiring and semi-professions*. *Work, employment and society*. 22(2). 281-299.
- Cacouault-Bitaud, M. (2001). Is the Feminization of a Profession a Loss of Prestige?. *Travail, genre et sociétés*, 5, 91-115.
- Ćorić, M. i Jelavić, I. (2009). Etika u poslovanju Etičko vodstvo u poslovnom kontekstu sa slučajevima iz prakse. *Obnovljeni Život*, 64. (3.), 393-404.
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Pribavljeno 26.3.2021.
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/08-01-01_01_2021.htm
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/08-01-08_01_2021.htm
- Farquhar, S. et al (2006)., *Men at work: Sexism in early childhood education*. Porirus: Childforum Research Network

- Fatović, M. (2016). Profesija i profesionalni razvoj odgojitelja. *Školski vjesnik*, 65 (4), 623-638
- Hodson, T., Sullivan A. (2007). *Profession and professionals*. The Social Organization of Work. 257-280.
- Ingersoll, R., Collins, G. J. (2018). *The Status of Teaching Profession*. Schools and Society. 199-213.
- Ivković, Ž., Boneta, Ž., Vujičić, L. (2018). Feminizacija učiteljske profesije – motivi studentskog odabira učiteljske profesije. U: Bacalja, R., Vrsaljko, S. (ur), *Od glagoljaške tradicije do suvremene škole*. Zadar, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, 132-150
- Jukić, R. (2013). „Ženska pedagogija“ i feminizacija nastavničke struke kao čimbenici skrivenog kurikula. *Školski vjesnik*, 62 (4), 541-558.
- Kunczik, M., Zipfel, A. (2006). *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert
- Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9 (1 (13)), 151-165.
- Mendeš, B. (2013). Od pedagoškog tečaja do sveučilišnog studija. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (71), 2-3.
- Mendeš, B. (2015). Početci institucijskog predškolskog odgoja u Hrvatskoj i njegova temeljna obilježja. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 64(2), 227-250.
- Miljak, A. (2015). *Razvojni kurikulum ranog odgoja. Model Izvor II*. Zagreb: Mali profesor.
- Petrović-Sočo, B. (2011). Nova paradigma shvaćanja konteksta ustanova ranoga odgoja. U: Maleš, D. (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb:FF, Zavod za pedagogiju

- Petrović-Sočo, B. (2013). Razvoj modela kurikuluma ranoga odgoja i obrazovanja. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (71), 10-13
- Pruit, J. C. (2015). Preschool Teachers and the Discourse of Suspicion. *Journal of Contemporary Ethnography*, 44(4), 510–534.
- Ross, P. A. (2000). *Professions*. Encyclopedia of Sociology, 2259-2265.
- Šporer, Ž. (1990). *Sociologija profesija*. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske
- Vujičić, L. (2008). Cjeloživotno učenje za održivi razvoj iz perspektive kulture odgojno-obrazovne ustanove. U: Uzelac, V., Vujičić, L. (ur), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*, svezak 1, Učiteljski fakultet u Rijeci, Rijeka, 125.-131.
- Vujičić, L., Boneta, Ž., Ivković, Ž. (2015). Društveni status i profesionalni razvoj profesije odgajatelja rane i predškolske dobi. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 17(Sp. Ed. 1), 49-60